

Sborník k semináři

Lesník 21. století,
12. ročník

most mezi ekologií lesa a potřebami společnosti

Kašperské Hory
19. 5. 2016

Obsah

Úvod	3
Ekologické spolky, orgány veřejné správy a ochrana přírody - prosazování práva v praxi..	- 5 -
Zákon o životním prostředí – jeho vznik, náplň i možná inspirace	- 12 -
Vznik a vývoj české legislativy národních parků s přihlédnutím k Národnímu parku Šumava .	- 20 -
Vybrané právní problémy týkající se lesního hospodaření na území CHKO Šumava	- 25 -
Lesní hospodářství a ochrana biodiversity v ČR – základní východiska v kontextu právních předpisů	- 28 -

Úvod

V roce 2016 probíhá celkově již dvanáctý ročník semináře Lesník 21. století. Jeho náplní je především právní problematika ochrany přírody, biodiversity a speciálně nejrozšířenějšího ekosystému střední Evropy – lesa. Jakákoli ochranná činnost se totiž odvíjí na podkladě právního rámce, jehož znalost je tedy nezbytná. To jsem si v posledním roce vícekrát uvědomil, když jsem řešil projekt *Pěstební opatření pro zvýšení biodiversity v lesích v chráněných územích*¹. Jakékoli ochranná, v lese tedy "pěstební" opatření musí mít oporu v zákoně, má-li být systematicky a úspěšně aplikováno. Právo a ekologie jsou často velmi úzce provázány: stačí vzpomenout například jednoduchý fakt – pouhé zjištění ohroženosti nějakého druhu se uplatní v praxi ochrany přírody až v okamžiku, když se tento druh dostane na seznam chráněných organismů. Dokonce i stupně přirozenosti lesů jsou definovány vyhláškou. Nesmíme zapomenout ani na fakt, že dokonce i pojem *biodiversita* se začal hojněji používat ve vědeckých textech až poté, co byl vzpomenut (a snad i definován) v rámci mezinárodních dohod².

12. ročník je opět organizován ve spolupráci se Správou Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava. Tento fakt je potřeba vyzvednout zvláště poté, co se můžeme zpětně podívat na řadu turbulencí týkajících se ochrany přírody, které proběhly za minulého vedení Správy³.

Ochrana přírody je věcí veřejnou a proto je potřeba připustit veřejnost do procesu rozhodování. Tohoto problému se bude týkat hned první příspěvek. Druhý text poté rozebírá historii a strukturu základního právního předpisu o ochraně životního prostředí, následuje rozbor právní historie ochrany přírody s přihlédnutím na území Šumavy. Čtvrtý text se všímá dvou specifických záležitostí spojených s lesy ve zvláště chráněných územích. Poslední text se věnuje propojení problematiky biodiversity a práva.

Na závěr musím konstatovat, že jsem byl potěšen, když jsem byl již poněkolkáté osloven hlavní organizátorkou semináře Lesník 21. století, paní Dagmar Kjučukovou z Okrašlovacího spolku Zdíkovska, abych pomohl s přípravou tohoto sborníku. Jí však patří dík za to, že je stále ochotna organizovat tento užitečný seminář, který již dávno svým významem překročil hranice Šumavy.

Ing. Karel Matějka, CSc.
IDS, Praha
www.infodatasys.cz

---

¹ <http://www.infodatasys.cz/BiodivLes/>

² Například Kindlmann P., Matějka K., Doležal P. (2012): Lesy Šumavy, lýkožrout a ochrana přírody. - Karolinum, Praha, 326p.

³ Viz Aktuality ochrany přírody na Šumavě, <http://www.infodatasys.cz/sumava/aktuality.htm>

Ekologické spolky, orgány veřejné správy a ochrana přírody - prosazování práva v praxi

JUDr. RNDr. Jitka Jelínková, Ph.D. ¹

Vzájemná nevraživost spíše než spolupráce v ochraně přírody

Podle ust. §1, §2 odst. 1 a §70 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále též "ZOPK") se ochrana přírody a krajiny, jež je v první řadě povinností státu, uskutečňuje za účasti krajů, obcí, vlastníků a správců pozemků, občanů a jejich občanských sdružení (podle "nového" občanského zákoníku "spolků"). Podle ust. §58 zákona je ochrana přírody a krajiny veřejným zájmem. Již proto si nemohou rozhodování ve věcech přírody a krajiny "uzurpovat" orgány veřejné moci, odborníci a vlastníci částí přírody a angažovanou a leckdy osobně, i když třeba ne vlastnický dotčenou veřejnost (mezi základní práva a svobody patří nejen právo vlastnické, ale i práva na příznivé životní prostředí a na ochranu zdraví) z něj vylučovat.

Účast veřejnosti nejen v ochraně přírody a krajiny a životního prostředí vůbec, ale v celém veřejném životě by měla být vnímána jako jeden z pilířů demokratického právního státu. Bohužel tomu tak dosud není a zejména činnost ekologických spolků je významnou částí české veřejné správy i většinovým veřejným míněním vnímána spíše negativně (spolky jsou obviňovány z „procesních obstrukcí, formalistického přístupu, neodpovědného zdržování“ jak kupříkladu velkých dopravních staveb, tak třeba i rozhodování o kácení v malé obci). Ze strany aktivních občanů a spolků panuje vůči orgánům životního prostředí, orgánům ochrany přírody leckdy velmi kritický postoj, a to i nedůvodně např. v případech, kdy postup orgánu limituje absence kompetencí, resp. právní úprava určitých otázek jako taková, odborné podklady apod. Poznámka: Nelze se divit, že veřejnost nemá pochopení pro vnitřní problémy veřejné správy, pro to, že důsledné prosazování práva ochrany přírody nemusí úředníkovi přinést ocenění, ale spíše postih, pro "úřední alibismus" - tedy přehazování problému mezi orgány, pro výmluvy typu "odvolací orgán nám rozhodnutí stejně shodí", pro "zavalení" podněty a nemožnost je všechny řešit rychle, důsledně atp. - jakkoli jde o skutečné a chronické problémy správních orgánů a konkrétních úředních osob.

Tento příspěvek se nebude zabývat mezinárodními a evropskými zárukami účasti veřejnosti v ochraně životního prostředí (jimiž je především Aarhuská úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí), přestože jde bezesporu o nejvýznamnější právní akty. Jako právník důvěrně znalý aplikační praxe orgánů ochrany přírody se zaměřím na výkladové i "ideové" spory ohledně ust. §70 odst. 2 a 3 ZOPK, která široce založila práva účasti veřejnosti ("občanů") v ochraně přírody prostřednictvím ekologických spolků. Budu prezentovat právní stanoviska, k nimž ve sporných otázkách dospěla soudní judikatura či Ministerstvo životního prostředí jako ústřední orgán ochrany

---

¹ členka rozkladové, výkladové a legislativní komise ministra životního prostředí, v letech 2001 - 2015 vedoucí právního odboru ředitelství České inspekce životního prostředí

přírody, a tím samým poukážu na to, jaké přístupy omezující účast ekologických spolků se v praxi vyskytly či dosud vyskytují.

Zvláštní význam účasti spolků na nejnižší úrovni - v řízeních o povolení kácení dřevin

Účast spolků sahá od územních a stavebních řízení, řízení o vydání či podstatné změně integrovaného povolení apod. (která budou začasť tzv. navazujícími řízení podle novely zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí provedené zákonem č. 39/2015 Sb. s účinností od 1. 4. 2015), přes řízení o povolení územních či druhových výjimek podle zákona o ochraně přírody a krajiny až po nejfrekventovanější řízení o žádostech o povolení kácení dřevin rostoucích mimo les. Přestože tato agenda - správa dřevin rostoucích mimo les - bývá samotnými profesionály v ochraně přírody zlehčována, jsem hluboce přesvědčena, že účast spolků právě v řízeních o povolení kácení dřevin má zásadní význam. Je tomu tak proto, že jde o nejčtenější agendu řešenou orgány ochrany přírody, proto, že dřeviny jsou pro lidi „nejbližším životním prostředím“ a podstatně přispívají k pohodě jejich bydlení ve městech a obcích i k potěšení z harmonie volné krajiny, a v neposlední řadě pro - nejen podle mého názoru - nešťastné svěřeni kompetence rozhodovat o žádostech o povolení kácení základním obecním úřadům. V malých obcích tak o stromech reálně rozhodují starostové či další členové samosprávy leckdy bez jakéhokoli právního a odborného povědomí - a podle mého názoru často i bez úcty k přírodě. Je dlouhodobou skutečností, že z právního hlediska jsou vydávány stovky nezákonných rozhodnutí o povolení kácení dřevin, jak pro nesplnění zákonem kladených požadavků na vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin a povolení kácení pouze ze závažných důvodů, tak právě v malých obcích z "pouhého" právního důvodů "podjatosti".

Mám na mysli situaci, kdy starosta podává za obec jako vlastníka dřevin žádost o povolení kácení a vzápětí o ní jako tzv. oprávněná úřední osoba obecního úřadu rozhoduje při výkonu státní správy v přenesené působnosti. Laicky řečeno "rozhodovat nestranně sám o sobě, ve věci vlastního zájmu" nelze. Právně to vyjádřil například poradní sbor ministra vnitra ke správnímu řádu v závěrech č. 94 z 11. 6. 2010 (Podmínky delegace podle §131 odst. 4 správního řádu) a č. 133 z 14. 2. 2014 (Podjatost starosty a místostarosty obce v případě, kdy je obec účastníkem řízení) (dostupné na www.mvcr.cz). Tyto závěry jednoznačně stanoví, že starosta zastupující obec jako účastníka řízení nemůže být oprávněnou úřední osobou v tomto řízení – je vyloučen pro pochybnost o nepodjatosti podle §14 odst. 1 správního řádu. Praxe však tyto závěry povětšinou asi nezná, natož aby byla přijata systémová opatření k řešení těchto situací.

A právě začne-li v menší obci působit ekologický spolek, může skrze práva vyplývající z ust. §70 odst. 2 a 3 ZOPK (tedy dovědět se o podaných žádostech o povolení kácení dřevin a přihlásit se jako účastník řízení) narušit do té doby panující konsensuální (obecní úřad povoluje obci i jiným vlastníkům, jak potřebují), avšak leckdy nezákonné rozhodování o dřevinách rostoucích mimo les. Především tím, že se spolek jako účastník řízení odvolává proti rozhodnutím, "vytáhne" tak celou otázku o úroveň výš, před odvolací orgán (tedy krajský úřad nebo Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR), kde vedle nestrannosti lze očekávat právní i odbornou úroveň. Je smutnou skutečností, že se proto spolky, resp. jejich konkrétní členové, setkávají v obcích, kde na jejich působení nebyli dosud zvyklí, s velkým nepřátelstvím i jednoduše protiprávními postupy, kdy například jimi podané žádosti o informování o zahajovaných řízeních jsou zapírány - "prokažte, že došly" - či prostě podle nich není postupováno a spolek informován není.

Avšak i ve větších a velkých obcích (městech), kde agendu dřevin rostoucích mimo les vykonávají profesionální úředníci odborů životního prostředí, je účast ekologických spolků

v řízeních o povolení kácení dřevin často důležitým prvkem prosazování toho, co ZOPK jasně stanoví - že povolení ke kácení lze vydat jen ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin. Je logické, že pro úředníka je snazší vyhovět žádosti žadatele a nečelit odvolání proti rozhodnutí, než nepovolit a mít s případem další práci. Ekologické spolky tak opravdu působí do jisté míry jako "advokáti veřejného zájmu" (kteréžto označení by jistě popudilo osoby s negativním náhledem na spolky, ale správní soudy je neváhaly opakovaně použít). Veřejný zájem ochrany přírody, ochrany životního prostředí se sám neodvolá proti rozhodnutí, nepodá správní žalobu - ale ekologické spolky tak učinit mohou, čímž se právní "zbraně" žadatele, investora na straně jedné a veřejného zájmu na straně druhé do jisté míry vyrovnávají.

Zamýšlené zásahy a zahajovaná správní řízení, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny (§70 odst. 2 a 3 ZOPK)

Podle ust. §70 odst. 2 a 3 ZOPK platí, že:

„Občanské sdružení nebo jeho organizační jednotka, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny, je oprávněno, pokud má právní subjektivitu, požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona, s výjimkou řízení navazujících na posuzování vlivů na životní prostředí podle §3 písm. g) zákona o posuzování vlivů na životní prostředí². Tato žádost je platná jeden rok ode dne jejího podání, lze ji podávat opakovaně. Musí být věcně a místně specifikována.

Občanské sdružení je oprávněno za podmínek a v případech podle předchozího odstavce účastnit se správního řízení, pokud oznámí svou účast písemně do osmi dnů ode dne, kdy mu bylo příslušným správním orgánem zahájení řízení oznámeno; v tomto případě má postavení účastníka řízení. Dnem sdělení informace o zahájení řízení se rozumí den doručení jejího písemného vyhotovení nebo první den jejího zveřejnění na úřední desce správního orgánu a současně způsobem umožňujícím dálkový přístup.“

Podmínkou „předchozí informovanosti“ a případné účasti občanských sdružení ve správních řízeních je tedy to, že hlavním posláním občanského sdružení je podle stanov ochrana přírody a krajiny (v praxi se někdy vyskytují sporné případy, kdy si občanské sdružení – spolek dá do stanov různé širší cíle typu ochrana životního prostředí, podpora ekologicky šetrného turismu, výchova a osvěta apod.), a především skutečnost, že při zamýšleném zásahu, resp. zahajovaném správním řízení mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle ZOPK.

"Zamýšlenými zásahy, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona“ (a na něž se tedy vztahuje právo ekologického spolku požadovat včasné informace), mohou být záměry, k nimž je orgánem ochrany přírody vydáváno závazné stanovisko podle §149 správního řádu (tento výklad podal legislativní

---

² Podle důvodové zprávy k zákonu č. 39/2015 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a také citované ustanovení ZOPK, by za tzv. navazující řízení neměla být považována většina řízení vedených samotnými orgány ochrany přírody, a to i v souvislosti se záměry, které podléhají posuzování vlivů na životní prostředí, neboť se v nich vydávají podkladová rozhodnutí, nikoli rozhodnutí, která povolují umístění nebo provedení záměru. (Zákonodárce tedy vyjadřuje úmysl odchýlný od dosavadní judikatury, která považovala stanovisko EIA za podklad například i do řízení o výjimce či povolení kácení podle ZOPK. Zda soudy nepodají jiný výklad, než prezentuje důvodová zpráva, není samozřejmě zcela jisté.) Pro řízení o povolení kácení dřevin, o povolení územní či druhové výjimky, a to i z důvodu záměru, který podléhá zákonu EIA, by nadále měly platit podmínky informovanosti a účasti ekologických spolků v řízení podle §70 odst. 2 a 3 zákona o ochraně přírody a krajiny.

odbor MŽP ve stanovisku č.j. 67069/ENV/07, 3720/410/07 ze dne 8. října 2007). Typicky tedy může ekologický spolek požadovat, aby byl informován o případech, kdy orgán ochrany přírody bude k zamýšlené stavbě vydávat závazné stanovisko k zásahu do významného krajinného prvku, souhlas z hlediska ochrany krajinného rázu apod. formou závazného stanoviska podle §149 správního řádu. Správní řízení se sice nevede, takže spolek nemůže být účastníkem řízení, nicméně i sama informace o tom, že orgán ochrany přírody bude k určitému záměru vydávat z hlediska jím chráněných zájmů závazné stanovisko, může být pro spolek cenná.

Vyskytla se pochybnost, zda za „zamýšlený zásah, při němž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona“, je třeba považovat oznámení zamýšleného kácení podle §8 odst. 2 ZOPK. Podle mého názoru je jednoznačné, že by tomu tak být mělo. Podle §8 odst. 2 ZOPK se oznamují záměry často rozsáhlých kácení (např. u vodních toků či v ochranném pásmu pod elektrických vedením). Zamýšleným kácením nejen mohou být, ale v případě realizace (což je pravidlem, neboť orgány ochrany minimálně využívají oprávnění oznámené kácení pozastavit, omezit nebo zakázat) jsou dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny (v některých případech nejen zájmy ochrany dřevin, ale i další zájmy chráněné ZOPK, např. VKP, krajinný ráz, zvláštní i obecná druhová ochrana atd.).

Zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle zákona č. 114/1992 Sb. mohou být samozřejmě dotčeny nejen v řízeních vedených orgány ochrany přírody podle samotného zákona o ochraně přírody a krajiny (řízení o povolení kácení, o závazném stanovisku k zásahu do významného krajinného prvku, o souhlasu k zásahu do krajinného rázu, o povolení výjimek ze zákazů ve zvláště chráněných územích či u zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin, památných stromů atp.). Mohou být dotčeny v řízeních vedených podle stavebního zákona, lesního zákona, zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, zákona o státní památkové péči, zákona o ochraně ovzduší, zákona o odpadech apod. Mohou to být jak řízení zahajovaná na žádost, tak řízení zahajovaná z moci úřední (např. o omezení nebo zákazu škodlivé činnosti, o uložení opatření k nápravě), s výjimkou řízení sankčních.

Pokud jde o řízení sankční (o přestupcích a jiných správních deliktech), uplatňuje se pevná právní doktrína, podle níž v řízení o uložení pokuty jde pouze o práva a povinnosti pokutovaného. V sankčních řízeních se nepřipouští ani účast ekologických spolků, ani případně účast osob, které tvrdí, že rozhodnutím mohou být přímo dotčeny na svých právech a povinnostech (např. obchodní partner pokutovaného subjektu). Spíše z tradičních než právně-teoretických důvodů praxe připouští jako účastníka řízení o uložení pokuty za správní delikt právnické osoby nebo fyzické osoby při výkonu podnikatelské činnosti podle §88 zákona o ochraně přírody a krajiny obec, v jejímž územním obvodu byl delikt spáchán, a to jako účastníka řízení ze zákona. Děje se tak na základě ustanovení §71 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny, podle něž „obce jsou ve svém územním obvodu účastníkem řízení podle tohoto zákona, pokud v téže věci nerozhodují jako orgány ochrany přírody“.

Občanské sdružení nemůže být účastníkem sankčního správního řízení (ať už přestupkového, nebo o jiném správním deliktu).

Odůvodnění: Okruh účastníků přestupkového řízení je taxativně vymezen v ust. §72 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

Z povahy řízení o uložení pokuty právnické osobě nebo fyzické osobě při výkonu podnikatelské činnosti vyplývá, že jde o sankční řízení vůči tomu, kdo porušil konkrétní právní povinnost stanovenou v zákoně; nejde tedy o dotčení zájmů ochrany přírody a krajiny ve smyslu §70 zákona č. 114/1992 Sb. (podle stanoviska legislativního odboru MŽP č. 410/250/96).

Názor, který se v praxi také vyskytl, že pro řízení podle §86 ZOPK (tedy pro řízení o odstranění následků neoprávněných zásahů buď uvedením do původního stavu, nebo provedením přiměřeného náhradního opatření k nápravě) platí totéž, co pro řízení sankční podle §87 a §88 ZOPK, tedy vyloučení účasti spolků, byl odmítnut legislativním odborem MŽP ve stanovisku č.j. 74362/ENV/15, 1475/410/15 ze dne 9. prosince 2015. Řízení podle §86 ZOPK se spolky účastnit mohou.

Sdělení informace o zahájení řízení, na něž se vztahuje žádost spolku

Osmidenní lhůta pro oznámení účasti v řízení plyne občanskému sdružení ode dne, kdy mu bylo příslušným správním orgánem zahájení řízení oznámeno. Dnem sdělení informace o zahájení řízení se rozumí den doručení jejího písemného vyhotovení nebo první den jejího zveřejnění na úřední desce správního orgánu a současně způsobem umožňujícím dálkový přístup (tento druhý způsob informování spolku, který má podánu žádost, byl umožněn novelou ust. §70 odst. 3 spojenou s novým stavebním zákonem č. 186/2006 Sb., tedy s účinností od 1. 1. 2007). Většina orgánů ochrany přírody a dalších orgánů, u nichž mají spolky podánu žádost ve smyslu §70 odst. 2 zákona o ochraně přírody krajiny, zachovává, pokud je mi známo, vyšší komfort občanských sdružení a volí první způsob adresného doručení informace o zahájení řízení, přestože novelizované znění stanoví pouze zveřejnění informace na úřední desce a současně způsobem umožňujícím dálkový přístup jako rovnocenný způsob.

V nedávné době jsem zaznamenala v souvislosti s konkrétním případem spor o správný postup při informování spolků o zahájení řízení zveřejněním informace na úřední desce a současně způsobem umožňujícím dálkový přístup. Byl prezentován názor, že nelze označit za chybný postup, kdy na "elektronické úřední desce" (což sice není zákonný termín, ale v praxi je běžně používán) byla informace o zahájení řízení zveřejněna pouhý jeden den. Tento názor byl odůvodněn tak, že *"v ustanovení §70 odst. 3 poslední věta ZOPK není stanovena žádná doba (lhůta), po kterou má být informace o zahájení řízení vyvěšena na úřední desce, resp. zpřístupněna způsobem umožňujícím dálkový přístup, ani není stanoveno, že se sdělení předmětné informace provádí veřejnou vyhláškou ve smyslu §25 správního řádu"*.

S tímto názorem zásadně nesouhlasím, neboť je v rozporu se smyslem zveřejňování informací z úřední desky i (tj. "současně") způsobem umožňujícím dálkový přístup. Účelem "internetové prezentace" úřední desky je umožnit dotčeným osobám, v tomto případě spolkům, které mají podánu žádost o informování o zahajovaných řízeních, uplatňovat jejich práva a oprávněné zájmy (srov. základní zásada činnosti správních orgánů vyjádřená v ust. §4 odst. 4 správního řádu).

Domnívám se, že výklad ustanovení o sdělení informace o zahájení řízení "prvním dnem jejího zveřejnění na úřední desce správního orgánu a současně způsobem umožňujícím dálkový přístup" musí být (ve vztahu k právu spolku oznámit svou účast v řízení do osmi dnů ode dne, kdy mu bylo příslušným správním orgánem zahájení řízení oznámeno) takový, že informace o zahájení řízení musí být na úřední desce správního orgánu zveřejněna (minimálně) 8 dní a současně (tedy po stejnou dobu) musí být zveřejněna způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Nemá-li později novelou připuštěný alternativní způsob informování spolků nepřipustně zúžit prostor pro uplatňování jejich práv (nelze připustit, že by úmyslem zákonodárce bylo, aby si povinný správní orgán mohl vybrat způsob podle toho, jaký má ke spolkům "vztah"), pak zveřejňování způsobem umožňujícím dálkový přístup je neoddělitelně spjata se zveřejňováním na úřední desce správního orgánu; právě zveřejňování informací na tzv. elektronické úřední desce je zřejmě přijatelný kompromis, který šetří čas a náklady správnímu orgánu i spolkům.

Spolky, které neměly před zahájením řízení podánu žádost o informování podle §70 odst. 2 ZOPK

Judikatura opakovaně řešila, zda účastníkem správního řízení může být při splnění ostatních podmínek §70 odst. 2 a 3 zákona o ochraně přírody a krajiny i občanské sdružení (spolek), který neměl před zahájením řízení podánu žádost o informace o zahajovaných řízeních. Dospěla nakonec ke kladnému stanovisku.

Účastníkem správního řízení podle §70 zákona o ochraně přírody a krajiny může být případně i spolek, který podá žádost o informování o zahajovaných řízeních až po zahájení tohoto řízení

„Podmínky pro účast občanských sdružení ve správním řízení podle §70 zákona o ochraně přírody a krajiny jsou dodržovány i v případě, kdy žádost o informace o zahajovaných správních řízeních podle §70 odst. 2 zákona byla podána správnímu orgánu až po zahájení tohoto řízení. Bylo by v rozporu s účelem právní úpravy, kdyby bylo předmětné ustanovení vykládáno tak, že podmínky pro účast občanského sdružení ve správním řízení mohou být splněny pouze tehdy, když žádost o informace předchází zahájení správního řízení, ve kterém mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny.“ (Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu č.j. 6 As 19/2011 – 728 ze dne 16. 11. 2011, Sbírka rozhodnutí NSS 4/2012, č. 2546)

„Je-li o.s. založeno teprve po zahájení řízení a podá-li žádost podle §70 odst. 2 ZOPK, pak je třeba je informovat o již zahájených řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny, a umožnit mu účast v nich, lze-li toho ještě dosáhnout bez neúnosného prodloužení řízení.“³ (Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu č.j. 7 As 25/2012 – 21 ze dne 27. 4. 2012, Sbírka rozhodnutí NSS 10/2012, č. 2686)

Případné procesní obstrukce, zásada zákazu zneužití práva

Správním orgánům, které si leckdy "stěžují" na různé nedůvodné, nekvalifikované či finančně nákladné návrhy spolků na provádění důkazů (například na opatření znaleckého posudku) či jiné "zdržující" návrhy a uplatňování procesních práv účastníků řízení (například námitky podjatosti) lze doporučit důkladnou znalost a aplikaci správního řádu. Účastník řízení například nemá právo, aby bylo vyhověno každému jeho návrhu na provedení důkazu, důkaz znaleckým posudkem je v ust. §56 správního řádu skutečně upraven jako subsidiárního charakteru (tedy nepostačují-li odborné znalosti úředních osob), odvolání proti usnesení o námitce podjatosti nemá odkladný účinek, tj. není třeba čekat na rozhodnutí odvolacího orgánu atp. Vždy je třeba procesní postup náležitě, logicky, přezkoumatelně odůvodnit.

Ve výjimečných konkrétních případech, kdy skutečně nejde ze strany spolku (či jiného účastníka řízení, resp. osoby, která se na správní orgány obrací) o pouhé důsledné využívání procesních a dalších práv (což je samozřejmě zcela legitimní), zná právo korektiv v podobě zákazu zneužití práva. Při porušení zásady zákazu zneužití práva jde o pouhý zdánlivý výkon práva, kterému se nepřiznávají právní účinky - který nepožívá právní ochranu. Takto se správní orgány, resp. povinné subjekty mohou bránit například opakovaným šikanózním podnětům, stížnostem v téže věci, zavalení nesmyslnými žádostmi o informace apod.

---

³ Rozlišují se zde občanská sdružení založená ad hoc a občanská sdružení trvalejšího charakteru; v krajním případě občanská sdružení „profesionální“ povahy s celostátní působností

Místo závěru

Téma role ekologických spolků v prosazování práva (nejen) ochrany přírody by si i z čistě právního hlediska vyžadovalo řadu dalších poznámek, na něž v tomto příspěvku není prostor. Nelze však nezmínit alespoň vývoj názorů Ústavního soudu na to, zda spolek může být "zprostředkovaně" (za své členy) nositelem práva na příznivé životní prostředí, příp. dalších hmotných práv. To, že Ústavní soud ve svých nálezech sp. zn. IV. ÚS 3572/14 ze dne 13. 10. 2015 a sp. zn. I. ÚS 59/14 ze dne 30. 5. 2014 toto připustil, mělo zásadní význam nejen pro posuzování aktivní legitimace spolků ve vztahu k opatřením obecné povahy (územním plánům, zásadám územního rozvoje), ale obecně pro posuzování možnosti spolků napadat nejen procesní, ale i hmotněprávní nezákonnost rozhodnutí.

Zákon o životním prostředí – jeho vznik, náplň i možná inspirace

Pavel Šremer

Společnost pro trvale udržitelný život; sremer@seznam.cz

Zákon o životním prostředí slaví již čtvrt století od jeho sepsání a hlavně uzákonění. Plně odráží dobu, ve které vznikal. Byla to doba brzy po změně režimu, který na životní prostředí příliš nedbal. Je proto třeba podívat se ještě dříve, na konec let osmdesátých dvacátého století, kdy hromadění environmentálních problémů vedlo k vzestupu frustrace z neřešení problémů životního prostředí tehdejší mocí. Touha po změně se projevila nejen v disidentském a ochránářském hnutí, ale i například bouřemi v Severních Čechách v doslova předvečer listopadových událostí (viz např. souhrnné pojednání od historika Miroslava Vaňka v knize „Nedalo se tady dýchat“, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1996). Po změně režimu se otevřely možnosti využití změny i pro účinnější ochranu životního prostředí. Neutěšený stav životního prostředí vedl k velké podpoře veřejnosti těch, kteří navrhovali nová řešení ochrany životního prostředí. Celkovou koncepci státní ekologické politiky (společnou pro federaci i republiky) připravila na jaře r. 1990 pracovní skupina, vedená tehdy místopředsedou Státní komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj (která byla posléze přeměněna na Federální výbor životního prostředí-FVŽP) Josefem Vavrouškem, ministrem nově vzniklého ministerstva životního prostředí České republiky Bedřichem Moldanem a předsedou taktéž nově vzniklé Slovenské komise pro životní prostředí Vlado Ondrušem. Koncepce byla schválena vládou ČR usnesením č. 210/1990 ze dne 18.7.1990, jen vzata na vědomí vládou SR na její schůzi 19.7.1990 a pak přijata vládou Československé federativní republiky usnesením č. 511/1990 ze dne 22.7.1990. V části koncepce, týkající se způsobů realizace státní ekologické politiky byla věnována část právním předpisům a technickým standardům a výslovně bylo naplánováno, že celý soubor předpisů v oblasti životního prostředí bude sjednocen a podstatně doplněn, zejména bude vypracován chybějící rámcový zákon o životním prostředí. Byly zde i stanoveny další důležité zásady ochrany životního prostředí, které pak tento zákon rozvíjel. Obdobně tomu bylo v navazujícím Státním programu péče o životní prostředí (jen vzatém na vědomí vládou ČR 17. 4. 1991, schváleném federální vládou usnesením č. 229 z 18. 4. 1991 a následně schváleném vládou SR usnesením č. 200 ze 7.5.1991). V cílech hlavních programů státního programu péče o životní prostředí pro období 1991-1992 je i novelizace a dotváření systému ekologických zákonů a navazujících právních předpisů- urychleně jsou doplňovány především chybějící normy (zejména zákon o životním prostředí a zákon o odpadech a normy zcela zastaralé (např. zákon o ovzduší). Důležité bylo již tehdy ustanovení, že všechny normy jsou vytvářeny tak, aby byly v souladu s legislativou Evropského společenství a s mezistátními konvencemi v oblasti životního prostředí. Samozřejmě vládní usnesení mohou být jen formální, ale tehdy takové přesvědčení rezonovalo široce v environmentálních kruzích i velké části veřejnosti.

Původní záměr, na kterém došlo ke shodě mezi republikovými orgány ochrany životního prostředí, Federálním výborem životního prostředí, a odsouhlasený vládami i zastupitelskými sbory byl, že nejprve dojde k přípravě a schválení základního zákona o životním prostředí a na něj pak budou navazovat složkové a další zákony. To se nepodařilo

realizovat, některé zákony byly dokončeny dříve než zákon o životním prostředí, důležité však bylo, že tvorba všech zákonů rozvíjela principy, které pak byly zobecněny v základním zákoně o životním prostředí. Mezi základní principy patřil princip trvale udržitelného rozvoje (obsažený v zprávě Komise OSN pro životní prostředí vedené Gro Harlem Brundtlandovou a schválené 42. zasedáním Valného shromáždění OSN), princip únosné zátěže, princip uvážlivého hospodaření s přírodními zdroji, princip prevence, princip obezřetnosti, princip přímé odpovědnosti a princip sanace a restituce. Jeho inspirací byly i závěry Bergenské konference v r. 1990 a ustanovení Helsinská konvence „ O hodnocení vlivů na životní prostředí přesahující státní hranice“, odpovídající předpisy Evropského společenství i některých evropských států.

Tak jako u přípravy jiných zákonů byla na Federálním výboru pro životní prostředí vytvořena pracovní skupina pro přípravu tohoto zákona, přičemž věcná náplň byla úkolem skupiny kolem Miroslava Martiše a Elišky Novákové, legislativní zpracování pak bylo v první řadě údělem Jana Marečka a ředitele legislativního odboru Pavla Dvořáka. Na přípravě se však podíleli i další experti jak z České, tak Slovenské republiky. Původně byly odlišné názory na jeho obsah i formu. Bylo uvažováno, že by byl předložen jako ústavní zákon, avšak po začlenění ústavního práva na právo na příznivé životní prostředí a včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů do článku 35 Listiny základních práv a svobod byla zvolena příprava federálního zákona. Mezi legislativními experty byl návrh takového zákona příliš revoluční, nejednalo se o tradiční právní normu. Byla mu vytýkána přílišná deklaratornost. Na druhé straně stála potřeba zavést do zákonů problematiku životního prostředí a je nehynoucí zásluhou Josefa Vavrouška, že se přímo na náplni zákona podílel a dokázal ustát názory konzervativních právníků i neprávnicků.

Situaci na podzim r. 1991 zkomplikovala iniciativa poslanců Federálního shromáždění O. Humla, P. Gandaloviče, M. Soldáta a V. Savčinského, kteří nečekali na předložení zákona o životním prostředí vládou ČSFR a předložili ho jako svůj návrh k projednání Federálnímu shromáždění, ovšem bez velmi důležité části, týkající se hodnocení vlivu činností na životní prostředí- bez té části by to byl poněkud bezzubý zákon. To by zákon velmi znehodnotilo, proto ministr Vavroušek a jeho spolupracovníci podnikli u politiků českých i slovenských velkou vysvětlovací akci k zavedení nové procedury hodnocení vlivů zákonem o životním prostředí.

Nakonec byl zákon o životním prostředí, obsahující i ustanovení o hodnocení vlivů na životní prostředí schválen tehdejším Federálním shromážděním dne 5. prosince 1991 a následně vyhlášen Sbírkou zákonů pod číslem 17/1992 Sb.

Obsahoval po stránce formální 9 částí:

- preambuli spolu s vymezením účelu zákona,
- základní pojmy,
- zásady ochrany životního prostředí,
- povinnosti při ochraně životního prostředí,
- posuzování vlivu činností na životní prostředí (od r. 2001 zrušeno, nahrazeno novým zákonem),
- posuzování vlivu činností a jejich důsledků na životní prostředí přesahujících státní hranice (taktéž ze stejných důvodů zrušeno v r. 2001),
- odpovědnost za porušení povinností při ochraně životního prostředí,
- ekonomické nástroje,
- ustanovení přechodná a závěrečná.

Dále zákon obsahoval 4 přílohy, vztahující se k posuzování vlivů činností na životní prostředí, ty byly též zrušeny v r. 2001 a nově přepracovány v novém zákoně).

V preambuli zákona se Federální shromáždění přihlašuje k ochraně životního prostředí, přičemž jsou zkombinovány dva principy – etický - člověk je neoddelitelnou součástí přírody, vědomí odpovědnosti za zachování příznivého životního prostředí budoucím generacím, tak antropocentrický – respektování práva člověka přetvářet přírodu, ovšem v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje (v zákoně je důsledně používán překlad trvale udržitelný rozvoj anglického termínu sustainable development). Důležité je zahrnutí práva na příznivé životní prostředí mezi základní práva člověka.

V §1 je uveden účel zákona – vymezení pojmů a základních zásad ochrany životního prostředí a povinnosti právnických i fyzických osob při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí (zde je zvýrazněna to aktivní - zlepšování stavu, nejen ochrana) a při využívání přírodních zdrojů. Poprvé je v právních normách uvedeno, že zákon vychází z principu trvale udržitelného rozvoje.

V kapitole základní pojmy je uvedeno devět základních pojmů: Životní prostředí, ekosystém, ekologická stabilita, únosné zatížení území, trvale udržitelný rozvoj, přírodní zdroje, znečišťování a poškozování životního prostředí, ochrana životního prostředí a ekologická újma. Jako životní prostředí je v §2 definováno vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jako jeho složky neuvádí plný výčet, ale definuje, že jsou to zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie. Do legislativy zákon zavádí vědecké pojmy jako ekosystém a ekologická stabilita. Velmi důležitá byla definice únosného zatížení území (§5) jako takového zatížení lidskou činností, při kterém nedochází k poškozování životního prostředí, zejména jeho složek, funkcí ekosystémů nebo ekologické stability-oproti složkovému chápání ochrany životního prostředí je zde důraz i na funkce ekosystémů a ekologickou stabilitu. V §6 je poprvé v našem právním řádu zavedena definice trvale udržitelného rozvoje, jdoucí dále, než v té době obvykle užívaná definice G.H. Brundtlandové, když přímo do definice dává rozmanitost přírody a funkce ekosystémů. V naší definici je tedy „ trvale udržitelný rozvoj společnosti takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“. V §8 je definováno znečišťování a poškozování životního prostředí, které je vlastně odrazovým můstkem pro další zákony v environmentální oblasti. Poškození životního prostředí je určeno jako zhoršování jeho stavu znečišťováním nebo jinou lidskou činností nad míru stanovenou zvláštními předpisy. Velmi důležitá, byť v té době ještě jen obecná byla charakterizace ekologické újmy v §10: „Ekologická újma je ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti“. Tento paragraf byl daleko později rozveden např. [Zákonem 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy](#) a o její nápravě a o změně některých zákonů v platném znění, který byl transpozicí do právního řádu České republiky směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí. Tento zákon upřesňuje ekologickou újmu v §2 jako ...“nepříznivou měřitelnou změnu přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo; jedná se o změnu na

1. chráněných druhů volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích, která má závažné nepříznivé účinky na dosahování nebo udržování příznivého stavu ochrany takových druhů nebo stanovišť, s výjimkou nepříznivých účinků vyplývajících z jednání provozovatele, k němuž byl oprávněn podle §5b, 45i a 56 zákona o ochraně přírody a krajiny; kritéria pro posouzení významu účinků na dosahování nebo udržení příznivého stavu ochrany chráněných druhů a přírodních stanovišť jsou stanovena v příloze č. 3 k tomuto zákonu,

2. podzemních nebo povrchových vodách včetně přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod), která má závažný nepříznivý účinek na ekologický, chemický nebo množstevní stav vody nebo na její ekologický potenciál, s výjimkou nepříznivých účinků v případech stanovených podle §23a odst. 4 a 7 vodního zákona, nebo
3. půdě znečištěním, jež představuje závažné riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví v důsledku přímého nebo nepřímého zavedení látek, přípravků, organismů nebo mikroorganismů na zemský povrch nebo pod něj“.

V další, třetí části zákona na ochranu životního prostředí jsou rozvedeny zásady ochrany životního prostředí.

V §11 je uvedena důležité ustanovení, že území nesmí být zatěžováno nad míru únosného zatížení. V dalším §12 bylo předepsáno, že přípustnou míru znečišťování životního prostředí určují mezní hodnoty stanovené zvláštními předpisy v souladu s dosaženým stupněm poznání tak, aby nebylo ohrožováno zdraví lidí ani další živé organismy a ostatní složky životního prostředí. U stanovení mezních hodnot musí být přihlédnuto k možným kumulativním účinkům nebo spolupůsobení znečišťujících látek a činností.

Jedním z nejdůležitějších a bohužel i nejkontroverznějších byl §13, stanovující, že pokud hrozí nebezpečí nevratného nebo závažného poškození životního prostředí, nesmí být pochybnost, zda k takovému poškození dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození zabránit.

§14 rozváděl právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, které bylo v obecné formě zakotveno v čl. 35 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a bylo převáděno i do jednotlivých složkových environmentálních zákonů. Protože z minulého režimu byly bohaté zkušenosti s utajováním informací, v tomto paragrafu bylo stanoveno, že „každý má právo na pravdivé a přiměřené informace o stavu a vývoji životního prostředí, příčinách a důsledcích tohoto stavu, na informace o připravovaných činnostech, které by mohly vést ke změně stavu životního prostředí , a na informace o opatřeních, která orgány odpovědné za ochranu životního prostředí podnikají při předcházení, nebo nápravě poškození životního prostředí“. Již tehdy byl připravován návrh podrobného zákona o přístupu k informacím o životním prostředí , ten však vzal za své s koncem Federálního výboru životního prostředí při rozpadu federace. Až o 6 let se to podařilo Zákonem o právu na informace o životním prostředí č. 123/1998 Sb. Následně pak byl zákonem č. 100/2001 Sb. O posuzování vlivů na životní prostředí a a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí) zrušen tento §14 zákona č. 17/1992 Sb. o životním prostředí , neboť už byl řešen daleko podrobněji jak v z. č. 123/1998 Sb., tak např. v tomto z.č. 100/2001 Sb.

§15 zákona stanovil, že se každý může domáhat u příslušného orgánu svých práv, vyplývajících z tohoto zákona o životním prostředí a dalších předpisů upravujících záležitosti životního prostředí. To bylo vlastně určitou konkretizací čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod pro oblast životního prostředí (v odstavci Listiny je ustanoveno, že „každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu).

§16 se týkal výchovy, vzdělávání a osvěty , aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách (tento etický apel na schweitzerovskou úctu k životu prozrazuje, že takové formulace osobně

prosadil Josef Vavroušek účastník Expedice Lambarréne s léky pro Schweitzerovu nemocnici).

Čtvrtá část se věnuje povinnostem při ochraně životního prostředí.

§17 ustanovil prevenční povinnosti- v odstavci 1 povinnost každého především opatřeními přímo u zdroje předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na životní prostředí. V odstavci dva zaváděl poprvé v Československu hodnocení vlivů činností na životní prostředí – každý, kdo využívá území nebo přírodní zdroje, projektuje, provádí, nebo odstraňuje stavby byl povinen takové činnosti provádět až po zhodnocení jejich vlivů na životní prostředí a zatížení území – v rozsahu stanoveném tímto zákonem a předjímalý se i zvláštní předpisy. 3. Odstavec taktéž nově stanovil povinnost hodnocení vlivů technologií, výrobků a látek na životní prostředí- každý, kdo hodlal zavést do výroby , oběhu či spotřeby technologie, výrobky a látky, či kdo hodlal dovážet, byl povinen zabezpečit, aby splňovaly podmínky ochrany životního prostředí a aby v případech vyjmenovaných tímto zákonem a zvláštními předpisy byly posouzeny z hlediska jejich možných vlivů na životní prostředí.

§18 zavádí povinnost sledování působení na životní prostředí a povinnost informovat. V prvním odstavci požaduje na každém, kdo svou činností znečišťuje, anebo poškozují životní prostředí, nebo kdo využívá přírodní zdroje, na vlastní náklady zajišťovat sledování tohoto působení a znát jeho možné důsledky. V druhém odstavci je obsažena povinnost právnických i fyzických osob, oprávněných k podnikání poskytovat informace o svém působení na životní prostředí v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštními předpisy.

Povinnost zasáhnout anebo ohlásit je obsažena v §19: Každý, kdo zjistí, že hrozí poškození životního prostředí, nebo že k němu již došlo, je povinen učinit nezbytná opatření k odvrácení hrozby nebo ke zmírnění jejích následků v mezích svých možností, a neprodleně to ohlásit orgánu státní správy. Povinnost zasáhnout nemá dle tohoto zákona ten, kdo by tím ohrozil život nebo zdraví své nebo své osoby blízké, přičemž bylo odkazováno na §116 tehdejšího občanského zákoníku.

Následná, pátá část rozváděla posuzování vlivů na životní prostředí.

Jednalo se o §20 rozsah hodnocení, §21 posuzující orgány, §22 hlavní hlediska , §23 řešení vlivů na životní prostředí druhé republiky federace. Tato (a další) kapitola byla v České republice rozvedena samostatným zákonem č. 244/1992 Sb. O posuzování vlivu na životní prostředí, který vešel v platnost 1. července 1992. Na základě nutnosti implementovat příslušnou směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2001/42/ES-tzv. směrnice SEA a další vešel v platnost 12.1. 2002 nový zákon č. 100/2001 Sb. O posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, který zrušil §20 – 23 zákona o životním prostředí (§23 byl de facto zrušen už rozpadem federace).

Samostatnou šestou částí bylo posuzování vlivů činností a jejich důsledků na životní prostředí přesahujících státní hranice.

Tato část implementuje ustanovení Konvence o hodnocení vlivu na životní prostředí, přesahujícího státní hranice států. (Konvence z Espoo, či helsinská konvence).

§24 uváděl rozsah hodnocení (spolu s příslušnou přílohou), §25 se zabýval projednáváním rozsahu hodnocení a §26 posuzujícími orgány. Všechny tyto paragrafy byly

zrušeny, stejně jako v předchozí části, zákonem č. 100/2001 Sb., takže nemá smysl se jimi více zabývat.

Sedmá část se zabývá odpovědností za porušení povinností při ochraně životního prostředí.

§27 zavádí v odstavci 1 povinnost náhrady ekologické újmy: každý, kdo poškozováním životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním způsobil ekologickou újmu, má povinnost obnovit přirozené funkce narušeného ekosystému, nebo jeho části. Pokud to není možné, nebo z vážných důvodů účelné, má povinnost náhradního plnění, tj. nahradit ji jiným způsobem. Pokud to není možné, je povinen nahradit újmu v penězích. Zákon předepisoval, že způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti stanoví zvláštní předpis. V odstavci 2 bylo stanoveno, že o uložení povinnosti dle odst. 1 rozhodne příslušný orgán státní správy. V odst. 3 bylo důležité ustanovení, že oprávněným ze způsobené ekologické újmy je stát, přičemž podrobnosti stanoví zákony České národní rady a Slovenské národní rady. V odst. 4 bylo stanoveno, že pro ekologickou újmu se použijí obecné předpisy o odpovědnosti za škodu a o náhradě škody, pokud odst. 1 až 3 nestanoví jinak. Poslední pátý odstavec určil, že ustanoveními odst. 1 až 3 nejsou dotčeny obecné předpisy o odpovědnosti za škodu a o náhradě škody. Zákon předpokládal vydání zvláštního předpisu. Dnes tyto důležité otázky řeší zákon č. 167/2008 Sb. O předcházení ekologické újmy a její nápravě a o změně některých zákonů, jako implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/35/EC a některé podzákoné normy, např. Nařízení vlády č. 295/2011 Sb. O způsobu hodnocení rizik ekologické újmy a bližších podmínkách finančního zajištění.

§28 řešil otázku sankcí za poškozování životního prostředí. Odst. 1 stanovil, že orgány pro životní prostředí uloží pokutu:

- a. až do výše 1 milion Kč (tehdy Kčs) právnické nebo fyzické osobě oprávněné k podnikání, která při své činnosti způsobil ekologickou újmu porušením právních předpisů
- b. až do výše 500.000 Kč právnické nebo fyzické osobě oprávněné k podnikání, která neučiní opatření k nápravě, nebo neupozorní orgán státní správy (přičemž bylo odkázáno na §19 – povinnost zasáhnou anebo ohlásit)

Odst. 2 stanovil, že pokutu je možné uložit do jednoho roku ode dne, kdy orgán pro životní prostředí zjistil porušení povinnosti, nejpozději do tří let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo.

Odst. 3 potvrdil, že uložení pokuty nejsou dotčeny obecné předpisy o náhradě škody.

§29 Obsahuje obecná ustanovení o tom, že za porušení povinností stanovených zvláštními předpisy o ochraně životního prostředí se ukládají pokuty nebo jiná opatření podle těchto předpisů a že tím nejsou dotčeny případná trestní odpovědnost ani odpovědnost za škodu podle obecných právních předpisů.

§30 zavedl možnost předběžných opatření: dal oprávnění příslušným orgánům státní správy pro životní prostředí, aby v případech, kdy hrozí závažné poškození životního prostředí nebo kdy k poškození již došlo, rozhodnout o dočasném zastavení nebo omezení činnosti, která může toto poškození způsobit, nebo je již způsobila, na dobu nejdéle 30 dnů. A současně navrhnout opatření k nápravě věcně příslušným orgánům státní správy. Předepsal, že podrobnosti stanoví zvláštní předpisy.

Předposlední, osmá část zákona se týká ekonomických nástrojů.

§31 zavádí platby za znečišťování životního prostředí, případně jeho složek a za hospodářské využívání přírodních zdrojů od fyzických nebo právnických osob. Vyjmenovává daně, poplatky, odvody a další platby, přičemž takovou povinnost musí stanovit zvláštní předpisy.

§32 zavedl zvýhodnění ochrany životního prostředí – právnické nebo fyzické osoby, které chrání životní prostředí nebo využívají přírodní zdroje v souladu s principy udržitelného rozvoje mohou být zvýhodněny úpravami daní a odvodů nebo poskytováním úvěrů a dotací, což stanoví zvláštní předpisy.

§33 zavádí fondy jako nástroje ochrany životního prostředí, přičemž podrobnosti stanoví zvláštní předpisy. Na úrovni federace již k tomu nedošlo pro odpor republikových ministerstev životního prostředí, resp. českého MŽP a Slovenské komise životního prostředí a vzhledem k brzkému zániku federace. V ČR byl vytvořen Státní fond životního prostředí ČR na základě zákona ČNR č. 388/1991 Sb. O Státním fondu životního prostředí České republiky.

Poslední, devátá část zákona obsahuje ustanovení přechodná a závěrečná.

§34 obsahoval přechodná ustanovení: V prvním odstavci stanovil, že využívání území, přírodních zdrojů, staveb, technologií, výrobků a látek, které neodpovídá ustanovením tohoto zákona a podmínkám vyplývajícím ze zvláštních předpisů o ochraně jednotlivých složek životního prostředí, musí být uvedeno do souladu s těmito předpisy ve lhůtách, které stanovují. V druhém odstavci bylo určeno, že pokud nebude ve lhůtách, které stanovily zvláštní předpisy, dosaženo souladu podle prvního odstavce, musí být činnost omezena nebo zastavena, přičemž rozhodnutí vydají příslušné orgány státní správy.

§35 stanovil účinnost zákona dnem vyhlášení.

Zákon ještě obsahoval čtyři přílohy:

Příloha č. 1 se týkala činností podléhajícím hodnocení vlivů na životní prostředí v rámci ČSFR,

Příloha č. 2 předepisovala obsah dokumentace a hodnocení vlivu záměrů na životní prostředí v rámci ČSFR, příloha č. 3 určovala záměry podléhající mezistátnímu projednání z hlediska vlivu na životní prostředí a příloha 4 obsah dokumentace o hodnocení vlivů záměrů na životní prostředí podléhající mezinárodnímu projednání. Všechny čtyři přílohy byly zrušeny zákonem č. 100/2001 Sb. O posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, protože bylo třeba respektovat rozsah a obsah hodnocení dle směrnic Evropského parlamentu a Rady (směrnice EIA a SEA).

Závěrem si dovoluji krátké zamyšlení nad tím, k čemu by nás příprava zákona o životním prostředí a jeho konečné vyznění mohly inspirovat. Věřím, že v první řadě k tomu, čemu byl zákon určen – k lepší ochraně životního prostředí. Dále k tomu nebát se zavádět nové záležitosti do našeho právního systému. Nevzdávat se prosazování důležitých ustanovení, i když to není jednoduché či to vypadá neschůdně (viz příklad prosazení hodnocení vlivů na životní prostředí do tohoto zákona). To je nyní dle mého názoru velký úkol při prosazení hodnocení vlivu na udržitelný rozvoj (SIA či SA z anglického Sustainability Impact Assessment, či Sustainability Appraisal) jako integrovaného hodnocení vlivu na všechny tři pilíře udržitelného rozvoje-ekonomický, sociální a environmentální. Oblast udržitelného rozvoje je oblastí, kterou zákon o životním prostředí již předvídal jako

důležitou, bylo by však potřeba ji legislativně zpracovat – což bude vyžadovat další nový přístup k právu, jako to bylo před již tolika lety při přípravě zákona o životním prostředí. Taktéž inspirací může být to, že je třeba vystihnout správnou dobu na prosazení správných myšlenek do zákona. O SIA se nyní jedná při přípravě střešní ho aktualizovaného Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR – Česká republika 2030, takže možná nastává doba, kdy to bude aktuální i pro legislativní zpracování. Další inspirací je neomezovat se jen na státní sféru – tehdy ministr Vavroušek spolupracoval i s mnohými stakeholdry, velmi široce spolupracoval i s nevládními organizacemi.

Domnívám se též, že bychom neměli zapomenout na tu původní aspiraci zákona stát se základním zákonem v oblasti životního prostředí. Tato myšlenka se znovu objevila na přelomu tisíciletí při snaze vypracovat tzv. kodex životního prostředí, probíhal i projekt ve spolupráci s Nizozemci, ale z různých důvodů – ať již osobních nevhodností počínaje, přes komplikovanost takového řešení a neustálenou situaci při aproximaci práva Evropských společenství do našeho právního řádu konče – k její realizaci nedošlo. Obdobně dopadl slib vytvoření kodexu práva životního prostředí v programovém prohlášení první Topolánkové vlády z roku 2006. Přitom roztržitá environmentální legislativa by si zasloužila, byť obtížné, integrující zpracování-samozřejmě při vhodném načasování. Za čtvrt století ochrana životního prostředí pokročila a bylo by proto potřebné nové skutečnosti dostat i do základního ať již zákoníku či zákona o životním prostředí.

Vznik a vývoj české legislativy národních parků s přihlédnutím k Národnímu parku Šumava

JUDr. Svatomír Mlčoch

25. výročí šumavské legislativy

Letos si připomínáme 25. výročí vyhlášení Národního parku Šumava. Stalo se tak vládním nařízením 163/1991 Sb. ze dne 20. března, které nabylo účinnosti 10.5.1991. I to je důvod ke krátké rekapitulaci legislativních proměn Národního parku za 25 let.

I. Právní úprava národních parků do roku do vyhlášení NP Šumava

Před rokem 1989, přesněji 1991, existoval v České republice jediný národní park a to sice Krkonošský národní park. Zřízen byl na základě zákona ochrany přírody č. 40/1956 Sb. o ochraně přírody a vládního nařízení č. 41/1963 Sb. ze dne 17. května 1963. Jeho ochranné podmínky byly dobově poplatné. Vládní nařízení sice stanovilo, že krkonošská příroda bude zachovávána, obnovována, všestranně chráněna a zvelebována se svým bohatstvím a krajinnými krásami, zároveň však dodávala, že je v něm třeba vytvářet příznivé podmínky a vhodné prostředí k upevňování zdraví pracujících, jejich zotavení a vzdělání. Na jiném místě pak formuluje využití Krkonošského NP „pro rekreaci, sport, turistiku a cestovní ruch“. Podrobnosti pak upravoval tzv. statut KRNAP, což byla vyhláška ministerstva školství a kultury č. 42/1963, který m. j. zřídil Správu KRNAP jako odbornou a poradenskou instituci s působností na území NP. Správa mohla vydávat návštěvní řády. Nebyla však orgánem ochrany přírody ani nevykonávala právo hospodaření k lesům. Ochranné podmínky byly vágní a výstavba se řídila územním plánem rajónu Krkonoš.

II. Vybrané milníky legislativy po roce 1990

1991, Tři vládní nařízení (163 -165/1991 Sb.) o národních parcích ze dne 20 března 1991. V případě NP Šumava a NP Podyjí šlo o vyhlášení národních parků, v případě Krkonoš o novou právní úpravu. Z právního hlediska tato nařízení ještě vycházela ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 40 /1956, který stanovil, že národní parky zřizuje vláda. Obsah těchto nařízení byl de facto podobný, lišil se v nepodstatných podrobnostech a samozřejmě v příloze, která obsahovala hranice každého parku. Na rozdíl od předchozí socialistické éry se v předpisech nově formuluje poslání NP jako “zejména ochrana či obnova samořídících funkcí přírodních systémů, přísná ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin“. Zavádí se zónace národních parků a režim jejich odstupňované ochrany. Ochranné podmínky jsou formulovány buď formou zákazů nebo omezení, případně vymezením činností vázaných na souhlas orgánu ochrany přírody.

1992, Zákon ochrany přírody a krajiny č. 114/1992 Sb, který se od 1.června 1992 stává účinným. Obsahuje uzákonění podstatných změn pro ochranu a řízení národních parků v ČR:

- a. komplexní legislativní jednotnou úpravu všech podstatných záležitostí NP v ČR (§§ 15-24), tedy úpravu takových záležitostí, které vyžadují sílu zákona,
- b. jednotné vymezení základních ochranných podmínek všech národních parků,
- c. výkon práva hospodaření k lesům na území národních parků, který se předává z lesních závodů na Správu NP,
- d. svěření státní správy na úseku ochrany přírody, lesního hospodářství, myslivosti a ochrany ZPF v NP speciálnímu orgánu ochrany přírody – Správě NP,
- e. zřízení Rad národních parků jako poradního orgánu Správ NP,
- f. změnu ve vyhlašování nových národních parků – na příště lze zřídit jen legislativou parlamentu – tedy zákonem (týká se to především nových území, např. NP České Švýcarsko),
- g. potvrzení právní kontinuity ochrany národních parků vyhlášených před 1.6.1992 – v § 90 odst. 8 z.č. 114/1992 Sb.

1995, zákonem č. 289/1995 Sb. je Správě národního parku **odňata působnost** ve věcech lesního hospodářství a myslivosti (ta se částečně vrací zákonem o myslivosti).

1999, zákonem č. 161/1999 Sb. (o NP České Švýcarsko) se mění § 17 zákona o ochraně přírody a krajiny tak, **že zonace národních parků se vyhláší právním předpisem** - vyhláškou Ministerstva životního prostředí, což do té doby neplatilo.

2000, zákonem č. 114/2000 Sb. došlo k novelizaci právního předpisu o přechodu některých věcí v majetku ČR do vlastnictví obcí tak, že **obcím byly vydány do vlastnictví i lesy na území národních parků**, což podle znění zákona 171/1991 Sb. nebylo možné. Na území národního parku Šumava se do vlastnictví obcí převedlo kolem 4 tisíc ha lesa, zejména do majetku města Kašperské Hory.

2004, zákonem č. 218/2004 Sb. byla přijata „Euronovela ZOPK“, která měla významný dopad na právní režim ochrany NPŠ v tom smyslu, že NPŠ **se stal součástí soustavy evropské sítě NATURA 2000**, neboť i pro něj platí režim nových „evropských“ ustanovení z.č. 114, tj. §§ 45a) – 45i) ZOPK. V této souvislosti bylo také přijato vládní nařízení č. 681/2004 Sb., kterým **se zřídila ptačí oblast Šumava**. Nové znění **§ 58 ZOPK** umožnilo vyplácet náhradu ekonomické újmy za omezení vzniklá z důvodů ochrany přírody. To se plně vztahuje i na Národní park Šumava.

2010, rozsudek Nejvyššího správního soudu ve věci klidových zón č.j. 7 Ao 6/2010 z 15.12.2010). V této kauze soud primárně řešil otázku zákazu vstupu do tzv. klidových zón NPŠ vyhlášených v roce 2009 formou obecně závazného opatření, a přitom se významně dotknul i některých dalších otázek, zejména:

- aplikace § 64 ZOPK (*hrozí-li poškození území v národních parcích... zejména nadměrnou návštěvností, může orgán ochrany přírody... omezit nebo zakázat přístup veřejnosti do těchto území nebo jejich částí*). Zde soud konstatoval, že toto zmocnění nedává „oprávnění omezit či zakázat vstup na určitá území či části dle uvážení Správy NPŠ... nýbrž jen a pouze tehdy, jsou-li pro to naplněny zákonem stanovené skutkové předpoklady.“ Dále soud kritizoval Správu NPŠ za nízkou úroveň odůvodnění „obecné úvahy, že přítomnost návštěvníků může určitou vegetaci poškodit či některé živočišné druhy rušit k doložení příčinné souvislosti mezi neuzavřením území a vznikem reálné a aktuální hrozby poškození území nedostačují, neboť jsou toliko sdělením notoriety, že civilizační zátěž může vést k poškození životního prostředí.“
- Neexistence NP Šumava. NSS odmítnul, že by existence Národního parku Šumava i jeho Správy jako orgánu ochrany přírody byla nezákonná. S námitkou nezákonnosti přišel žalobce, který tvrdil, že vládní nařízení č. 163/1991 Sb. je v rozporu s Listinou základních práv a svobod, neboť stanoví zákazy a omezení jen formou vládního nařízení – nikoli

zákonu. S tímto se NSS vyrovnal odkazem na § 90 odst. 9 z. č. 114/1992 Sb., kterým zákonodárce napravil své předchozí pochybení, když výslovně stanovil, že národní parky vyhlášené dříve (tj. před přijetím nového zákona o ochraně přírody č. 114/1992 Sb.) podle § 8 z. č. 40/1956 Sb. jsou nadále chráněny jako národní parky podle § 15 nového zákona.

III. Pokusy o samostatný zákon o národním parku Šumava

Motivy volání po zákonné úpravě národních parků v ČR mohou být racionální. Především proto, že se postupně, zejména po roce 2010, přežila vládní nařízení o vyhlášení jednotlivých národních parků. V případě Šumavy se ovšem tyto motivy vyvíjely poněkud iracionálně, obvykle jako součást bitvy o charakter NP a o vliv v něm. Tyto pokusy se datují od roku 1998, kdy byl zpracován první návrh. V poslanecké sněmovně měl blízko ke schválení návrh v roce 2002, kdy jen konec volebního období zabránil jeho přijetí.

Aktivity na krajské úrovni. V roce 2008 byl zpracován první návrh Plzeňského kraje – obsahoval m.j. 21 členný Výbor Národního parku Šumava. Zvláště problematický návrh byl předložen Krajským zastupitelstvem Plzeňského kraje v roce 2012, definitivně v Poslanecké sněmovně zamítnutý v roce 2015. Obsahoval požadavek na rozdělení jednotné správy NP a CHKO Šumava do dvou institucí. Navrhoval totiž vedle Správy NP a CHKO založit obecně prospěšnou společnost, která by pečovala o lesy v majetku státu na území NPŠ. Tato role přitom dnes náleží Správě. MŽP se pak v letech 2011 – 2013 pokoušelo připravit samostatný zákon (tzv. Chalupův) u „kulatého stolu“ o Šumavě. Verzi tohoto zákona, jehož součástí bylo i vymezení jednotlivých zón NPŠ a jejich podrobný režim, či vyhlášení „základní cestní sítě“ v roce 2014 předložil Senát. Poslanecká sněmovna jej následujícího roku zamítla.

IV. Návrh novely z. č. 114/1992 Sb. dle tisku poslanecké sněmovny č. 501/2015

V současné době projednává poslanecká sněmovna novelu z. č. 114/1992 Sb. v platném znění ve věcech ochrany národních parků. Tento aktuální návrh představuje komplexní právní úpravu všech národních parků v ČR a opírá se především o tyto pilíře:

1. Jednotlivé národní parky v České republice budou vyhlášeny přímo v zákoně o ochraně přírody a krajiny, jejich vymezení bude provedeno v přílohách k tomuto zákonu.
2. Aktualizovány a zpřesněny jsou základní ochranné podmínky národních parků (dosavadní text § 16 ZOPK).
3. I bližší ochranné podmínky jednotlivých národních parků, tj. Krkonoš, Šumavy, Podyjí a Českého Švýcarska, mají být součástí novely ZOPK (§ 16a). Tyto podmínky jsou formulovány velmi stručně a relativně málo přesvědčivě, příliš se neliší od ducha a dikce „základních podmínek“ a je proto překvapivé, že nejsou jejich součástí. Individuálních odlišností je jen opravdu několik (např. § 16c, odst. 2: „provozovatel vodní elektrárny ve Vranově nad Dyjí je povinen zajistit ekologicky únosný režim průtoků v řece Dyji.“).
4. Změna pojetí zónace. Zcela se mění dosavadní pojetí zónace. Nynější jednotná zónace (první, druhá a třetí zóna NP), která zahrnovala jak hledisko omezení volného pohybu osob tak managementová hlediska (péče o ekosystémy) se člení na dvojí zónaci. Tu první představují tzv. klidová území národního parku, které bude vymezeno za účelem omezení volného pohybu osob a druhé – vlastní čtyři zóny ochrany přírody: zóna přírodní, zóna přírodě blízká, zóna soustředěné péče o přírodu, zóna kulturní krajiny.

5. Režim zón národních parků. Na rozdíl od dosavadní právní úpravy návrh novely přichází s popisem režimu zón národních parků, což dříve mělo být předmětem prováděcího předpisu případně plánu péče.

V. vybrané právní problémy NPŠ

V. 1. Zóny a jejich stabilizace

Není tak úplně rozhodující, kolik bude zón. Pro počet 3 zón hovoří současná koncepce ostatních NP v ČR. Osobně si dovedu představit rozumná řešení v rámci od 2 do 4 zón. Dlouhodobé stabilizace počtu i režimu zón lze dosáhnout buďto časovým zafixováním nového vymezení zón v zákoně nebo jiným legislativně – technickým řešením s dostatečnými zárukami bránícím účelovým změnám. Kolem zónace panuje celá řada nedorozumění. Zóny NP v právním řádu ČR byly zpočátku pojety spíše jako administrativně – právní nástroj k regulaci činností nikoliv jako nástroj tzv. managementu, tj. řízení péče o ekosystémy v NP. Od roku 1995 se pak vytvořil při redukci rozlohy první zóny NPŠ pojem „bezzásahová zóna“, který se víceméně ztotožnil s první zónou. Zároveň se zmenšila rozloha první zóny z tehdejších 23% území na dnešních 13%. Vzhledem k téměř definitivnímu obecnému zafixování této představy bude velmi obtížné přijmout jiné legislativní řešení než vytvořit hybrid mezi administrativním a managementovým pojetím zón. Současná novela ZOPK vyčleňuje z univerzalistického pojetí zón alespoň otázku regulace pohybu návštěvníků, kterou svěřuje tzv. klidovým zónám.

V. 2. dva programy pro jeden národní park v oblasti lesnického managementu

Podstatná část dnešních i včerejších střetů v péči o národní park probíhá v otázce péče o lesní ekosystémy. Zejména pak v otázce zasahování proti kůrovci. Celá věc je především odborná a má i svůj právní rozměr. Jsem dalek toho posuzovat otázky odborné. I v nich panují přinejmenším dva dosti protichůdné názory. Zdá se mi, že obecně zní příliš mnoho příkrých slov i osobních útoků. Realita dneška ale i včerejška je přece přitom taková, že v lesním managementu se uplatnily již od založení národního parku dva přístupy. Jeden bezzásahový (ochranářský) a druhý tradičně lesnický (zásahový). A proč ne. Proč by nemohly být vedle sebe jako dva programy v jednom parku. Minimálně po příštích padesát let. Nastal čas narýsovat respektovanou „demarkační“ čáru, která od sebe oddělí dvě odlišná území z hlediska přístupů péče o les a uskutečňovat v jednom národním parku dva přístupy k lesním ekosystémům.

V. 3. zachování Správy NPŠ jako jednotné instituce

I v této věci existují značně rozdílné názory. Někdy je slyšet názory, že není možné, aby Správa NPŠ plnila více funkcí – spravovala lesy, vykonávala státní správu v ochraně přírody a působila jako odborná instituce v ochraně přírody. Přitom multifunkční model ve veřejné správě srovnatelný s kompetencemi Správy NPŠ je zcela obecný a masový. Není jím nic jiného než působnost obcí a měst v ČR, kterých je několik tisíc. Vždyť i ony vykonávají státní správu, spravují rozsáhlý majetek a zajišťují pro své občany některé služby.

Má-li být národní park uskutečňován jako promyšlený program na dlouhá desetiletí a spíše staletí, je to podle mého názoru nezbytné jeho správu jako jednotnou instituci. Za úvahu stojí otázka, zda nenastal čas pro překonání monokratického řízení Správy NPŠ. Bylo by dobré vypořádat se se značným legislativním problémem, kterým je naprosto minimální až nulová právní úprava příspěvkových organizací v ČR. Přitom existuje více variant řešení. Jednu z nich si vám dovoluji načrtnout:

- udržet Správu jakožto příspěvkovou organizaci doplněnou o nový orgán „Dozorčí a správní radu národního parku“
- působnost Dozorčí a správní rady stanovit jako spolurozhodování ve vybraných záležitostech s dopadem na celek národního parku – např. vydávání opatření obecné povahy, předkládání a schvalování plánu péče, zásadní investice NP s vlivem na infrastrukturu, schvalování rozpočtu a jeho kontrola
- počet členů Dozorčí a správní rady vymežit na 7, a složení zajistit tak, aby byli zastoupeni zástupci státní exekutivy, představitelé z krajských a obecních samospráv, a zástupce zaměstnanců Správy NPŠ
- vedle této Rady, jakožto vnitřního orgánu Správy, by nadále působilo sdružení obcí NPŠ – jako vnější konzultativní fórum Správy NP.

Závěrem

Národní park Šumava je již 25 let oblastí, za kterou nesou všichni aktéři, vybavení kompetencemi k rozhodování o jeho dalším osudu, zvláštní odpovědnost. Nedopusťme tedy společně, aby se stal předmětem trvalých a únavných sporů bez konce a bez řešení. Nastal čas pro hledání racionálních kompromisů, které důstojně otevřou nové čtvrtstoletí v historii národního parku.

Vybrané právní problémy týkající se lesního hospodaření na území CHKO Šumava

JUDr. Miloš Tuháček

Advokátní kancelář Korbel, Tuháček & partneři, s. r. o.

Problematika lesního hospodaření na území Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Šumava představuje problém přírodovědný, lesnický, politický, ale i právní. V právní rovině jde zejm. o správné vymezení vztahu mezi právní ochranou přírody na straně jedné, a lesním právem na straně druhé. Tento problém tvoří také osu významné části soudních sporů, které Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava v posledních letech vedla.

Kdo odpovídá za škodu způsobenou pádem stromu na naučné stezce umístěné v CHKO?

V letech 2005 – 2008 řešil Okresní soud v Prachaticích a Krajský soud v Českých Budějovicích komplikovaný spor pozůstalých po paní Ing. Janě Š., která zemřela v důsledku zásahu způsobeného pádem stromu z Národní přírodní rezervace (NPR) Boubínský prales, která je součástí CHKO Šumava. Každý z pozůstalých požadoval po Správě Národního parku a CHKO Šumava a státním podniku Lesy ČR 240.000 Kč. K pádu stromu došlo za úplného bezvětrí. Strom byl odumřelý, což ovšem nebylo pohledově zřejmé (byl napaden dřevokaznou houbou). V průběhu řízení padaly různé vědecké i nepříliš vědecké argumenty, vč. myšlenky o vhodnosti vykácení stromů u naučné stezky vedoucí kolem Boubínského pralesa.

Jakkoliv v řízení vystupovalo dvacet svědků a byly vypracovány i znalecké posudky, skončil nakonec celý spor nikoliv pravomocným rozsudkem, ale soudním smírem. Lesy ČR, s. p., jakožto subjekt, který na území CHKO Šumava (vč. NPR Boubínský prales) hospodaří, totiž nakonec požadovanou výši škody zaplatil ze své pojistky. Přesto v jeho průběhu padly ze strany účastníků, ale i soudů dvou instancí zajímavé právní názory. Za kontroverzní lze označit názor Krajského soudu v Českých Budějovicích vyslovený v usnesení ze dne 19. 1. 2007 č. j. 6 Co 2948/2006-403, dle něhož je povinností Správy Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava upozornit na možnost pádu stromu v Národní přírodní rezervaci výstražnými cedulemi. Tento názor zaujal krajský soud přesto, že dle lesního zákona je vstup do lesa na vlastní nebezpečí. Ustanovení § 19 odst. 1 lesního zákona o vstupu do lesa na vlastní nebezpečí nelze dle výslovného názoru krajského soudu v případě vstupu na naučnou stezku aplikovat.

Poněkud přísnější „metr“ než na Správu Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava, která zřídila naučnou stezku kolem Boubínského pralesa, vzal Krajský soud v Českých Budějovicích na státní podnik Lesy České republiky, který na území CHKO Šumava lesnický hospodaří. V řízení bylo třeba dle krajského soudu zjišťovat, jaká konkrétní opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody mohly Lesy České republiky učinit poté, co se dozvěděly o nebezpečných stromech. Dokazování se tedy v tomto případě ubíralo směrem k otázkám na počet zaměstnanců Lesů ČR, kteří v předmětném území kontrolují stav stromů, na četnost jejich obchůzek území atd. Na druhé straně Krajský soud v Českých Budějovicích v souladu s judikaturou konstatoval, že prevenční povinnost subjektu

vykonávajícího právo hospodaření v lesích nelze vykládat tak, že si má počínat v každém okamžiku tak, aby byla zcela vyloučena možnost pádu stromu.

Soudní aplikace pravidel omezení lesního hospodaření na území NPR, která jsou součástí CHKO

Nejdříve upozorníme, že i na území CHKO mohou být zřizována maloplošná zvláště chráněná území (dále jen ZCHÚ). V tomto případě se paralelně (vedle sebe) uplatní omezení hospodaření upravená pro oba typy ZCHÚ.

Příklad:

Na území CHKO Šumava se nachází NPR Černé a Čertovo jezero. Na tomto území se uplatní jak základní a bližší ochranné podmínky CHKO, tak NPR.

V několika sporech řešených naší advokátní kanceláří bylo příslušnými soudy (šlo opět o Okresní soud v Prachaticích a Krajský soud v Českých Budějovicích) posuzováno, zda Správa Národního parku a CHKO Šumava je povinna vyplatit Lesům ČR, s. p. náhradu újmy za omezení lesního hospodaření v příslušné NPR (příp. v jejím ochranném pásmu).

Od konce 90. let až do roku 2010 probíhalo soudní řízení o žalobním nároku Lesů ČR, s. p. na zaplacení náhrady újmy, která mu měla vzniknout souhlasem Správy Národního parku a CHKO Šumava s asanací dřevní hmoty na území NPR Černé a Čertovo jezero, který byl vydán s podmínkou, že pokácená dřevní hmota zůstane na území této NPR. Prozradíme rovnou, že soudní spor skončil v roce 2010 pravomocným vítězstvím Správy Národního parku a CHKO Šumava, k němuž však popravdě přispěla i skutečnost, že Lesy ČR si teprve v průběhu odvolacího řízení ujasňovaly, zda požadují zaplacení prací za asanaci kůrovcem napadené dřevní hmoty, nebo zda žádají zaplacení ušlého zisku odpovídajícího ceně dřeva ze stromů, které byly ponechány v NPR Černé a Čertovo jezero k zetlení.

Právní „linku“ tohoto i dalších sporů tvořil výklad vztahu mezi ustanovením § 32 odst. 2 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (dále jen LZ) 1 a § 31 ZOPK, dle něhož *„lesy v národních přírodních rezervacích nelze zařazovat do kategorie lesů hospodářských; ustanovení o zásazích proti škůdcům a o případech mimořádných okolností a nepředvídaných škod lze použít jen se souhlasem a v rozsahu stanoveném orgánem ochrany přírody.“*

Soudům bylo od počátku zřejmé, že lesy na území NPR, jež jsou součástí CHKO Šumava, plní primárně jiné než hospodářské funkce. Ostatně i dle samotného lesního zákona se jedná o tzv. lesy zvláštního určení. Těžištěm sporu byla otázka, nakolik je obvyklý lesnický způsob hospodaření omezen již základními a bližšími podmínkami ochrany NPR, a nakolik jej nad rámec zákona dále omezila Správa Národního parku a CHKO Šumava formou

---

¹ Toto ustanovení stanoví následující:

„Při vzniku mimořádných okolností a nepředvídaných škod v lese (větrné a sněhové kalamity, přemnožení škůdců, nebezpečí vzniku požárů v období sucha apod.) je vlastník lesa povinen činit bezodkladná opatření k jejich odstranění a pro zmírnění jejich následků. Orgán státní správy lesů může vlastníku lesa nařídít tato opatření

- a) zastavení jiných těžeb než těžeb nahodilých a zpracování těžeb nahodilých ve stanoveném rozsahu a termínu,
- b) provedení ochranného zásahu směřujícího k zastavení šíření nebo k hubení škodlivých organismů,
- c) zničení napadených semen a sazenic,
- d) průkazné označování a evidenci vytěženého dřeva,
- e) omezení nakládání se dřevem, semeny nebo sazenicemi lesních dřevin.“

podmínek uvedených v souhlasu dle výše citovaného § 31 ZOPK. Správa Národního parku a CHKO Šumava argumentovala v předmětných sporech tím, že lesní hospodaření bylo omezeno již základními a bližšími ochrannými podmínkami NPR, přičemž podmínky souhlasu dle § 31 ZOPK je ani nemohou zpříšňovat. Takový výklad je i v souladu s názorem autorů komentáře k ZOPK (Miko, L. – Borovičková, H. a kolektiv: Zákon o ochraně přírody a krajiny, 2. vydání, Praha, C. H. Beck 2007, str. 154 - 155). Okresní soud v Prachaticích se v rozsudku ze dne 15. 6. 2009 č. j. 2 C 400/2002-809 s touto naší argumentací ztotožnil, když uvedl: „*Pravidla pro zásahy proti škůdcům jsou pak upravena v § 32 a 33 lesního zákona... Žalobce postupoval v daném případě v souladu s ustanoveními § 32 a 33 zákona o lesích, když požádal žalovaného 18. 4. 1995 o vydání souhlasu ohledně zpracování kůrovcem napadeného dříví v NPR Černé a Čertovo jezero. Ustanovení § 33 odst. 1 zákona o lesích mu totiž ukládá přednostně provádět nahodilou těžbu tak, aby nedocházelo k vývinu, šíření a přemnožení škodlivých organismů. Žalovaný o této žádosti rozhodl právě udělením souhlasu a svůj souhlas podmínil tím, že veškerá dřevní hmota bude ponechána na místě přirozenému rozpadu. Je pravdou, že jde o podmínku omezující, ale toto omezení pro žalobce vyplývá přímo z § 29 ZOPK, z Plánu péče o NPR Černé a Čertovo jezero a z rámcových směrnic hospodaření. Podle názoru soudu by si přiblížení a odvoz dřevní hmoty z předmětných lesních pozemků vyžádalo použití intenzivních technologií, které by mohly způsobit změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystému nebo nevratně poškodit půdní povrh. Omezující podmínka není tedy nad rámec omezení vyplývajícího pro žalobce z § 29 ZOPK.*“ Rozsudek okresního soudu opřený o tuto argumentaci byl potvrzen i odvolacím soudem.

Závěrem

Výše jsem uvedl pouze dva konkrétní příklady ze soudní praxe související s lesním hospodařením na území CHKO Šumava či přesněji řečeno v národních přírodních rezervacích rozkládajících se na území této CHKO. Ambicí tohoto stručného příspěvku samozřejmě nebylo předestřít komplexní pohled na předmětnou problematiku, a to tím spíše, že judikatura ke vztahu § 32 lesního zákona a § 31 ZOPK se vyvíjí a dále vyvíjet bude i s ohledem na legislativní změny (konkrétně zejm. na vypuštění ustanovení o tom, že ZOPK je zvláštním předpisem k lesnímu zákonu).

Jak uvedl Nejvyšší správní soud dne 18. 11. 2015 pod č. j. 8 As 39/2014, problematika nejúčinnějšího způsobu zásahu proti kalamitním škůdcům v národním parku je značně komplikovaná. Dodejme, že nikoliv pouze v národním parku, ale také v NPR nacházející se na území CHKO. Bude zajímavé sledovat, zda judikatura podpoří, či naopak odchýlí dosavadní (výše pouze naznačenou) právní argumentační linii.

Lesní hospodářství a ochrana biodiversity v ČR – základní východiska v kontextu právních předpisů

Ing. Petr Kjučukov

Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta lesnická a dřevařská, Katedra ekologie lesa;
kjučukov@fld.czu.cz

1. Úvod

Ochrana biodiversity je vysoce naléhavým tématem, neboť jsme svědky celoplanetárního úbytku biologické rozmanitosti. Biologická rozmanitost (biodiversita) je vnímána především na úrovni druhů organismů (a jejich populací), nicméně vylišujeme tři základní úrovně biodiversity: genetickou, druhovou a ekosystémovou. V prostorovém měřítku popisujeme biodiversity lokální (α – typicky soubor druhů daného stanoviště), krajinnou či globální (γ – soubor druhů dané oblasti) a mezistanovištní (β), kterou lze vyjádřit též vztahem γ/α .

V historii planety Země již došlo k pěti hromadným vymíráním druhů, ovšem to aktuální (šesté) je specifické tím, že je téměř výhradně zapříčiněno člověkem. Největšími hrozbami pro světovou biodiversitu jsou ztráta a degradace přírodních stanovišť, následované jejich přílišným využíváním (KINDLMANN et al. 2012).

Existuje celospolečensky akceptovaná snaha o zachování a ochranu biodiversity, přičemž motivy této snahy jsou jak filosofické (uznání na člověku nezávislé vnitřní hodnoty jiných forem života), tak utilitární (zachování známých i potenciálních zdrojů potravy, léčiv, příznivého životního prostředí pro člověka apod.). Že je ochrana biodiversity globálním tématem, dokazuje především přijetí mezinárodní Úmluvy o biologické rozmanitosti (Rio de Janeiro 1992) či encyklika papeže Františka Laudato si' (2015).

Výrazným nositelem biodiversity jsou lesní ekosystémy, přičemž člověk lesní biodiversitu ohrožuje jak přímou exploatací a přeměnou lesů na zemědělské či urbanizované plochy, tak nešetrnými a neudržitelnými formami hospodaření při získávání produktů lesa – především dřeva.

2. Základní východiska pro ochranu lesní biodiverzity v ČR

Lze konstatovat, že lesní biodiversita v Evropě je ohrožena především způsobem, jakým jsou lesy užívány. V literatuře jsou kritizovány změny v druhové i prostorové struktuře lesních porostů, zvláště pak ty, jež vyústily v monokulturní, stejnověké, jednoetážové, holosečně obhospodařované porosty, zbavené různorodosti, s nepřírozenou dominancí jehličnatých (komerčních) dřevin (např. PAILLET et al. 2010, FELTON 2010, AXELSSON et al. 2007, SPIECKER 2002 etc.). Tzv. borealizací nižších poloh (např. POLENO et al. 2007) dochází k degradaci lesa i biodiversity (EMMER et al. 1998). Pro Českou republiku je dlouhodobě v zájmu ochrany biodiversity doporučována změna dřevinné skladby lesních porostů a odklon od holosečného hospodaření (BURIÁNEK 1998).

Negativní dopad umělé změny dřevinné skladby evropských lesů, k níž během posledních staletí došlo, na lesní biodiversitu je nepochybný. Otázka dopadu holosečného hospodaření je komplikovanější. Holá seč se v mnoha ohledech podobá přirozené disturbanci, ovšem přirozené disturbance generují pestrou škálu habitatů, které ve standardní holoseči, provázené vytěžením všech stromů, vyklizením veškeré dřevní hmoty a kultivací klimaxových dřevin na holou plochu, zcela chybějí.

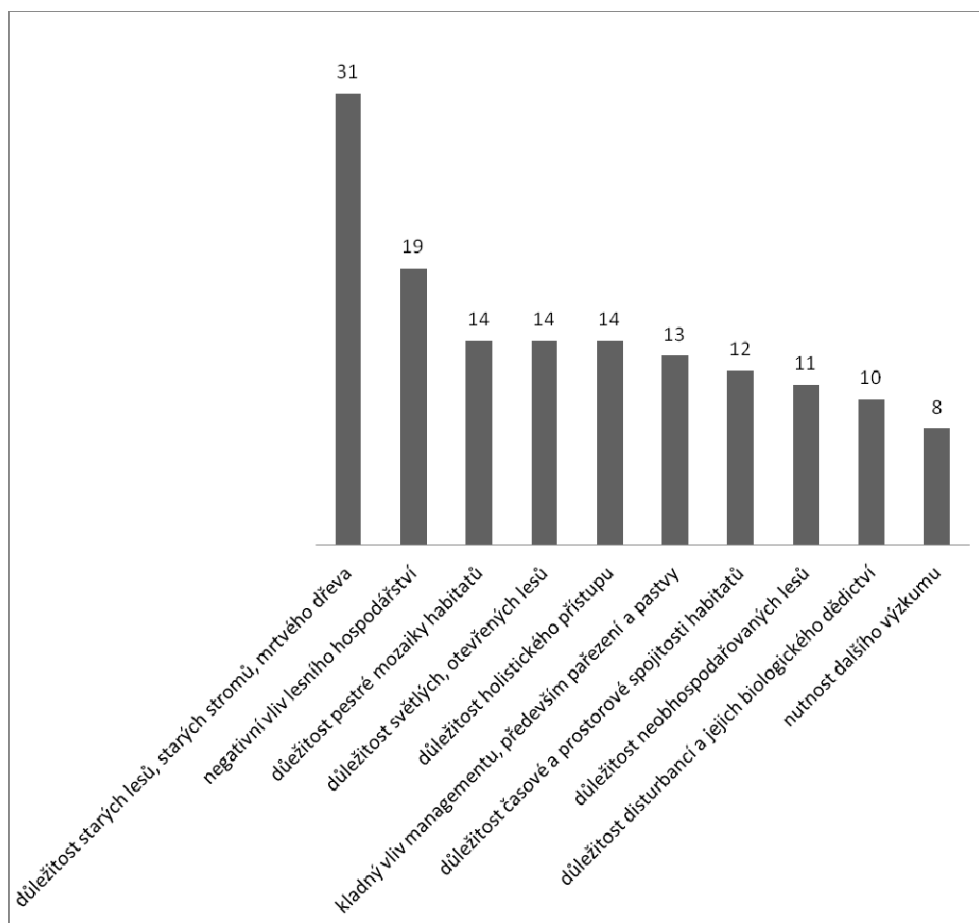
Intenzivní lesní hospodářství působí v lesních ekosystémech úbytek až ztrátu určitých habitatů, nezbytných pro řadu skupin a druhů organismů. V Evropě panuje vážný nedostatek starých lesů (*old-growth forests*), starých stromů (*veteran trees*) a mrtvého dřeva (*dead wood*, *coarse woody debris*), tj. biomasy stromů prošlé přirozeným procesem stárnutí, odumření a rozpadu (např. SEIBOLD et al. 2015, MASON et ZAPPONI 2015, HOFMEISTER et al. 2015, KRUYSS et al. 2013, YLISIRNIO et al. 2012, DRAG et al. 2011, PAILLET et al. 2010, BOBIEC 2007, etc.). Lesní hospodářství má také dopad na kontinuitu zalesnění a časovou i prostorovou spojitost habitatů (např. HOFMEISTER et al. 2015, HORÁK et RÉBL 2012, etc.).

Velmi výrazně, obzvláště v střeoevropském a českém prostředí, je akcentován rapidní úbytek světlých, otevřených a polootevřených lesů, způsobený jak lesnickým hospodařením (pěstování plně zapojených, plně zakmeněných, a tím pádem tmavých porostů), upuštěním od starých typů hospodaření (pařezení, lesní pastva) a netolerancí disturbancí, respektive procesů a biologického dědictví, které jsou disturbancemi generovány. Úbytek světlých, otevřených lesních ekosystémů je nepochybný (např. VILD et al. 2013, WIDERBERG et al. 2012, etc.). Význam oslunění je zdůrazňován též ve vztahu k zmíněnému habitatu mrtvého dřeva, kdy je například výzkumem niky saproxylických brouků dokazováno, že jsou preferovány osluněné staré stromy a mrtvé dřevo velkých rozměrů (např. WIDERBERG et al. 2012, HORÁK et al. 2014, etc.).

Kritický je rovněž úbytek vodou výrazně ovlivněných (především lužních) lesů (např. ŠANTRŮČKOVÁ et al. 2015, PRIEDITIS 1999, etc.).

Hlavním úkolem ochrany lesní biodiversity je usilovat o zachování ohrožených biotopů. Toho lze dosáhnout jednak vyčleněním lesů, v nichž bude upuštěno od jakéhokoli managementu (*segregace*), dále pak vhodnou úpravou managementu (či přímo cíleným, aktivním managementem) tak, aby při antropogenním využíváním lesních zdrojů nebyly ohrožené a nedostatekové habitaty zlikvidovány (*integrace*), popřípadě, a to je patrně ideální varianta, kombinací *segregace* a *integrace*. Literatura podporuje jak vyčleňování lesů z managementu a ochranu panenských lesů (např. MASON et al. 2015, VEEN et al. 2010, etc.), tak integrující – přírodě blízké hospodaření a holistické, ekosystémové pojetí managementu (např. AXELSSON et al. 2007).

Nutno podotknout, že předmětná problematika dosud obsahuje mnoho nezodpovězených otázek a je předmětem intenzivního bádání (na našem kontinentu zejména ve Skandinávii a ve Střední Evropě). Otazníky plynou především z nedostatečné znalosti chování ekosystémů (poznání režimu disturbancí v různých typech stanovišť, vyhodnocení vlivu člověka apod.). Vztah bioty, prostředí a vlivu člověka je v prostoru a čase velmi komplikovaný. Nicméně akutní ohrožení biodiversity si žádá již nyní odvážné kroky; na čekání na lepší znalost problematiky není čas (ROBERGE et ANGELSTAM 2004).

Obr. 1. Přibližná četnost vybraných vědeckých článků přímo zdůrazňujících jednotlivé faktory ochrany biodiversity – převzato z autorovy literární rešerše k tématu ochrany biodiversity a lesnického managementu.

Pro českou lesnickou praxi lze za účelem ochrany biodiversity odvodit tyto základní výstupy a doporučení (vyžadující nezbytně další rozpracování):

- Usilovat o přítomnost v krajině provázané mozaiky důležitých habitatů (tzv. coarse filter – např. v HUNTER 1999): především starých lesů (tzv. old-growth forests), skupin starých stromů i jednotlivých stromů, tolerovat biologicky hodnotná ohniska disturbancí (vývraty, stromová torza apod.), a mrtvé dřevo. U starých stromů a mrtvého dřeva hrají významnou roli velké rozměry a oslunění.
- Zvláště v nižších nadmořských výškách je důležitější kvalitativní povaha mrtvého dřeva (velké rozměry, oslunění) než jeho kvantita. Vysoká důležitost dubu (*Quercus sp.*)! Ve vyšších polohách nabývá na významu celkový objem odumřelé dřevní hmoty v ekosystému.
- Všude tam, kde hrozí při hospodaření ekonomická ztráta (nepřístupné lokality, nekvalitní dřevní surovina, apod.), uvažovat o variantě vyčlenění části porostu z hospodaření (tolerance stárnutí, rozpadu, disturbancí) – mikrorezervace o ploše alespoň 0,5 ha (k eliminaci negativního okrajového efektu). Mikrorezervace musejí funkčně (v provázané síti) doplňovat rezervace větší a velké, kde na rozsáhlých plochách probíhají nerušené přírodní procesy (bezzásahovost).
- Při hospodaření preferovat holistický přístup, usilovat o příklon k přirozené druhové skladbě a o povšechnou diversitu. Holosečný hospodářský způsob není nutné z pohledu ochrany biodiversity a priori zavrhnout, zvláště v citlivější formě (násek, kotlík). Mělo by být ale pamatováno na zachování vhodných habitatů po těžbě – mrtvé dřevo, skupiny výstavek ponechané k zestárnutí a rozpadu apod.

- Důležité jsou i mikrohabitaty, například ochrana jednotlivých (zvláště starých) listnáčů v jehličnaté monokultuře. Tyto biotopové stromy je vhodné uvolnit a zajistit jejich oslunění, přednostně z jižní strany.
- Pokusit se na vhodných lokalitách o renesanci starých forem hospodaření – pařezení či lesní pastvu, primárně v nížinných lesích.
- Chránit lesní ekosystémy před tlakem přemnožené spárkaté zvěře (regulace stavů, oplocení v rezervacích apod.). Vliv zvěře nicméně není jen negativní, záleží na konkrétním typu lesa, stavech zvěře a různých dalších podmínkách (KOLÁŘ et al. 2012).
- Věnovat pozornost městským a příměstským lesům, parkům, oborám apod., které mají potenciál poskytovat výše popisované ohrožené habitaty.
- Integrovat do lesnických koncepcí (OPRL, LHP, LHO ...) výstupy biologických databází (v ČR například Nálezová databáze Agentury ochrany přírody a krajiny). Rozvíjet využití dálkového průzkumu Země (studovat v tomto směru vztah povahy porostní struktury a úrovně biodiversity).

3. Právní kontext ochrany lesní biodiversity v ČR

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů:

Účelem zákona je za účasti příslušných krajů, obcí, vlastníků a správců pozemků přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás, k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji a vytvořit v souladu s právem Evropských společenství v České republice soustavu Natura 2000.

Obecná ochrana - § 5.

Druhová ochrana § 48 a násl. – zvláště chráněné druhy rostlin, hub a živočichů v kategoriích ohrožený, silně ohrožený a kriticky ohrožený – tyto druhy vymezuje **Vyhláška ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb.**, kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb.

Závazné stanovisko orgánu ochrany přírody z hlediska tohoto zákona je nezbytné ke schválení lesních hospodářských plánů a protokolárnímu předání lesních hospodářských osnov, k odlesňování a zalesňování pozemků nad 0,5 ha a k výstavbě lesních cest a lesních melioračních systémů.

V rámci řízení o vydání závazného stanoviska orgán ochrany přírody provede také hodnocení důsledků lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov pro evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti.

Natura 2000:

Směrnice Rady [92/43/EHS](#) ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Směrnice Rady [79/409/EHS](#) ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků.

Zákon č. [100/2004 Sb.](#) o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy), ve znění pozdějších předpisů

Současná platná právní úprava navazující na Úmluvu o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES).

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2006 Sb.m.s. znění účinné od 4. 1. 2006

Ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 22. května 2003 byla v Kyjevě otevřena k podpisu Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat. Jménem České republiky byla Úmluva podepsána v Kyjevě dne 23. května 2003.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 61/2010 Sb. m.s. znění účinné od 28.4.2010

Ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 19. června 2008 byl v Bukurešti přijat Protokol o ochraně a udržitelném využívání biologické a krajinné rozmanitosti k Rámcové úmluvě o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat. Jménem České republiky byl Protokol podepsán v Bukurešti téhož dne.

Cílem Protokolu o ochraně a udržitelném využívání biologické a krajinné rozmanitosti (dále jen „Protokol“) je zlepšit ochranu, obnovení a udržitelné využívání biologické a krajinné rozmanitosti Karpat, přinášeje tak užitek současným a budoucím generacím.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 35/2014 Sb.m.s. znění účinné od 21. 10. 2013

Ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 27. května 2011 byl v Bratislavě přijat Protokol o trvale udržitelném obhospodařování lesů k Rámcové úmluvě o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat. Jménem České republiky byl Protokol podepsán téhož dne.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 134/1999 Sb., znění účinné od 3.3.1994 ÚMLUVA O BIOLOGICKÉ ROZMANITOSTI - Convention on Biological Diversity (CBD)

Ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 5. června 1992 byla v Rio de Janeiro přijata Úmluva o biologické rozmanitosti. Jménem České republiky byla Úmluva podepsána v New Yorku dne 4. června 1993. Listina o schválení Úmluvy o biologické rozmanitosti Českou republikou byla uložena u generálního tajemníka Organizace spojených národů, deponitáře Úmluvy, dne 3. prosince 1993. Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 36 odst. 1 dne 29. prosince 1993. Pro Českou republiku vstoupila Úmluva v platnost v souladu se zněním odstavce 3 téhož článku dne 3. března 1994.

Pro účely této Úmluvy "*Biodiversita (biologická rozmanitost)*" znamená variabilitu všech žijících organismů včetně, mezi jiným, suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí; zahrnuje diversitu v rámci druhů, mezi druhy i diversitu ekosystémů.

Implementace CBD - Strategie ochrany biodiversity České republiky 2016 – 2015 schválená Usnesením Vlády ČR č. 193 ze dne 9. března 2016:

Vybraná pasáž ze Strategie ochrany biodiversity ČR:

... Dochází tak k homogenizaci přírody, ve které mizí různorodost a stoupá rozloha několika málo běžných, z hlediska kvality průměrných až podprůměrných přírodních stanovišť. To platí i v lesích, které jsou mezi stanovišti hodnoceny nejhůře. Zásoba dřeva a věk lesních porostů sice statisticky stoupají, ale zatím tato situace významně neovlivňuje stav přírodních lesních stanovišť. Na tu má vliv také druhové složení lesů (stále převažují

v důsledku nízké míry uplatnění přirozené obnovy nestabilní jehličnaté monokultury) a absence stadií stárnutí a rozpadu porostů (obecně nízká věková diferenciacíe porostů), na které jsou vázány četné druhy nižších i vyšších rostlin a zástupci mnoha taxonomických skupin živočichů.

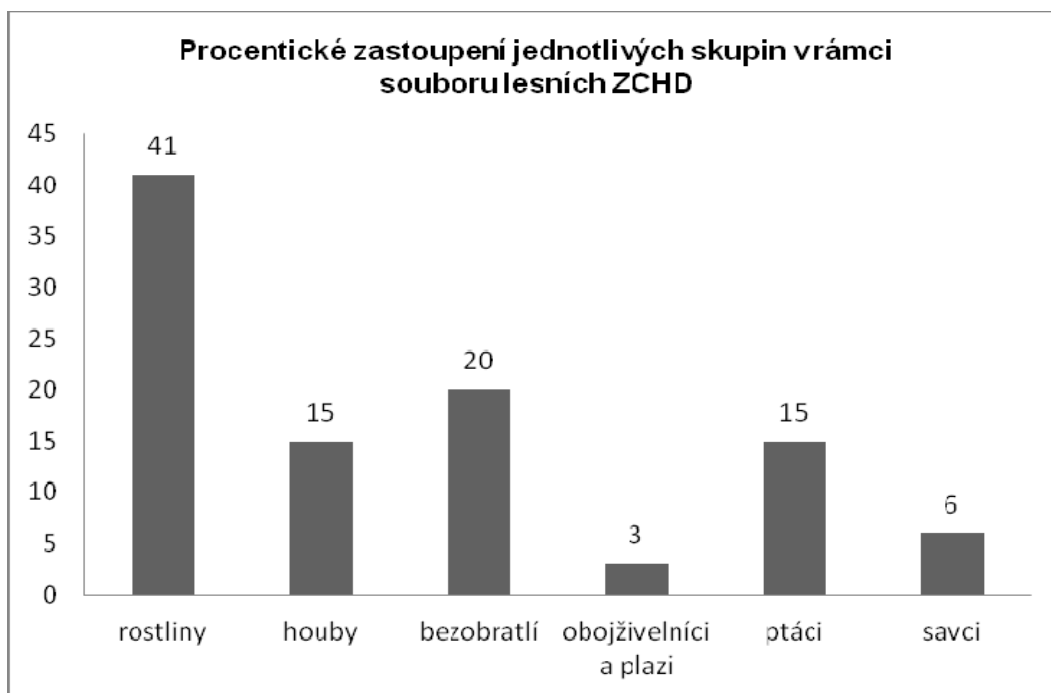
Významným způsobem ochrany vybraných stanovišť (a zároveň druhů) je vymezení vybraných území jako tzv. bezzásahových, tj. s vyloučením vlivu člověka. Cílem v takových územích je ochrana přírodních procesů. Ta je spolu s ochranou biotopů a ochranou druhů významným pilířem ochrany biodiversity. Místa bez lidských hospodářských zásahů mají zásadní význam zejména pro druhy ptáků vázané na pralesní formace lesa, saproxylické druhy hmyzu, houby a také pro půdní organismy. Velké oblasti přírody přímo neovlivňované člověkem jsou jedinými místy, kde mohou dále probíhat přírodní procesy ve své přirozené podobě. Podstatný je také jejich význam jako srovnávacích území s hospodářskou krajinou. Informace zde získané jsou nezbytné pro správné nastavení způsobů hospodaření v ostatní krajině. Pro udržení některých typů stanovišť je však hospodaření nezbytné (např. v případě některých lesních stanovišť, kdy je potřebné obnovit nebo nahradit tradiční způsob hospodaření s cílem optimalizace druhové a věkově diferencované skladbě porostu). Je tedy vždy nezbytné hledat optimální řešení (preferencie vhodného hospodaření nebo podpory přírodních procesů) vzhledem k místně definovanému cílovému stavu.

4. ZÁKLADNÍ ANALÝZA NÁROKŮ ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH DRUHŮ ČR VÁZANÝCH OBLIGÁTNĚ ČI PŘEDNOSTNĚ NA LES (druhy dle Vyhlášky MŽP č. 389/1992 Sb., dále jen "ZCHD")

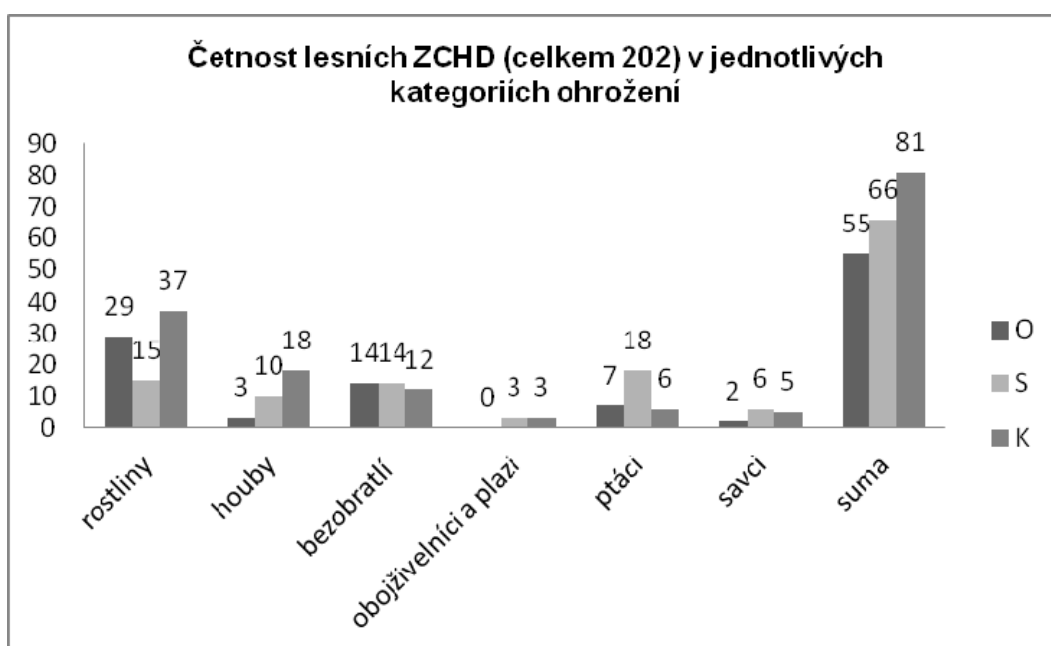
V rámci této analýzy byla nejprve ze seriózních zdrojů zjištěna základní ekologie všech 846 ZCHD, přičemž u 7 ZCHD se tuto nepodařilo jednoznačně dohledat a určit. Byly vylišeny ZCHD obligátně či přednostně vázané na lesní ekosystémy (do podsouboru nebyly například zařazeny ty druhy rostlin, které osidlují jak lesní paseky, tak i louky a jiná bezlesí). Takto zpracovaný podsoubor obsahuje celkem 202 ZCHD (dále jen lesní ZCHD), což je 24% z celkového počtu ZCHD. Výsledky analýzy jsou názorně zpracovány v níže uvedených, krátce okomentovaných grafech. Jednotlivé kategorie ohrožení jsou uvedeny ve zkratkách **O** – ohrožený, **S** – silně ohrožený, **K** – kriticky ohrožený.

Největší zastoupení v podsouboru lesních ZCHD mají rostliny, což je dáno především tím, že rostliny tvoří nejpočetnější skupinu v rámci všech ZCHD. Vysoké zastoupení mezi lesními ZCHD mají též houby, ptáci a bezobratlí. Obr. 2 je nutné vnímat v kontextu obr. 4.

Mezi lesními ZCHD převažují z hlediska kategorie ohrožení (obr. 3) druhy kriticky ohrožené, a to díky vysokému zastoupení této kategorie ve skupinách rostliny a houby. U bezobratlých je v zastoupení kategorií ohrožení poměr vyrovnaný, u ptáků jsou nejpočetnější silně ohrožení, stejně tak u savců.

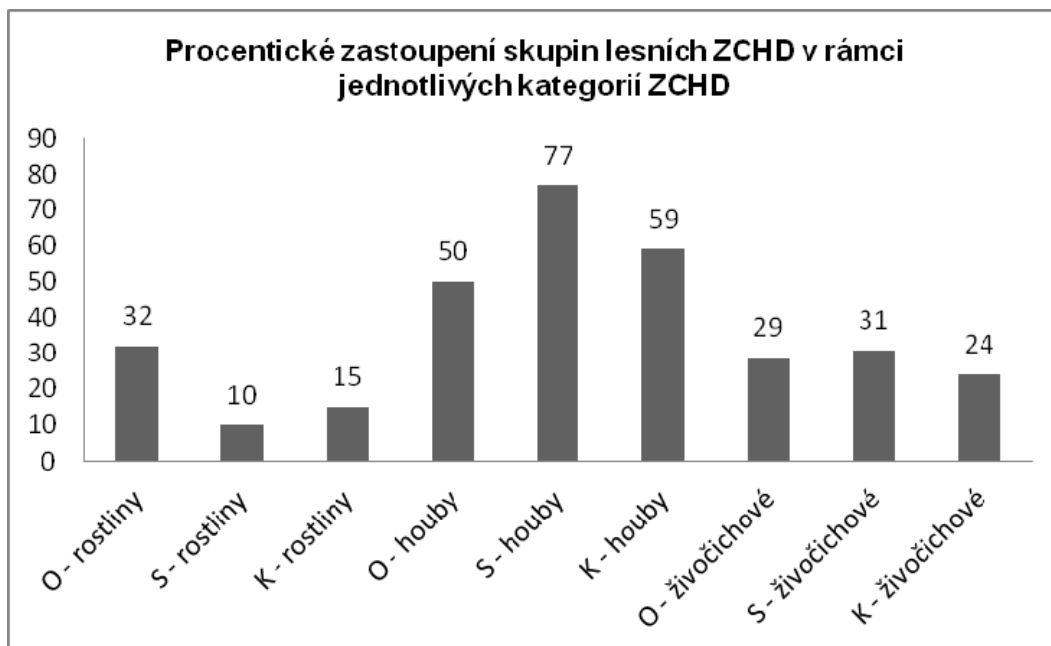

Obr. 2.

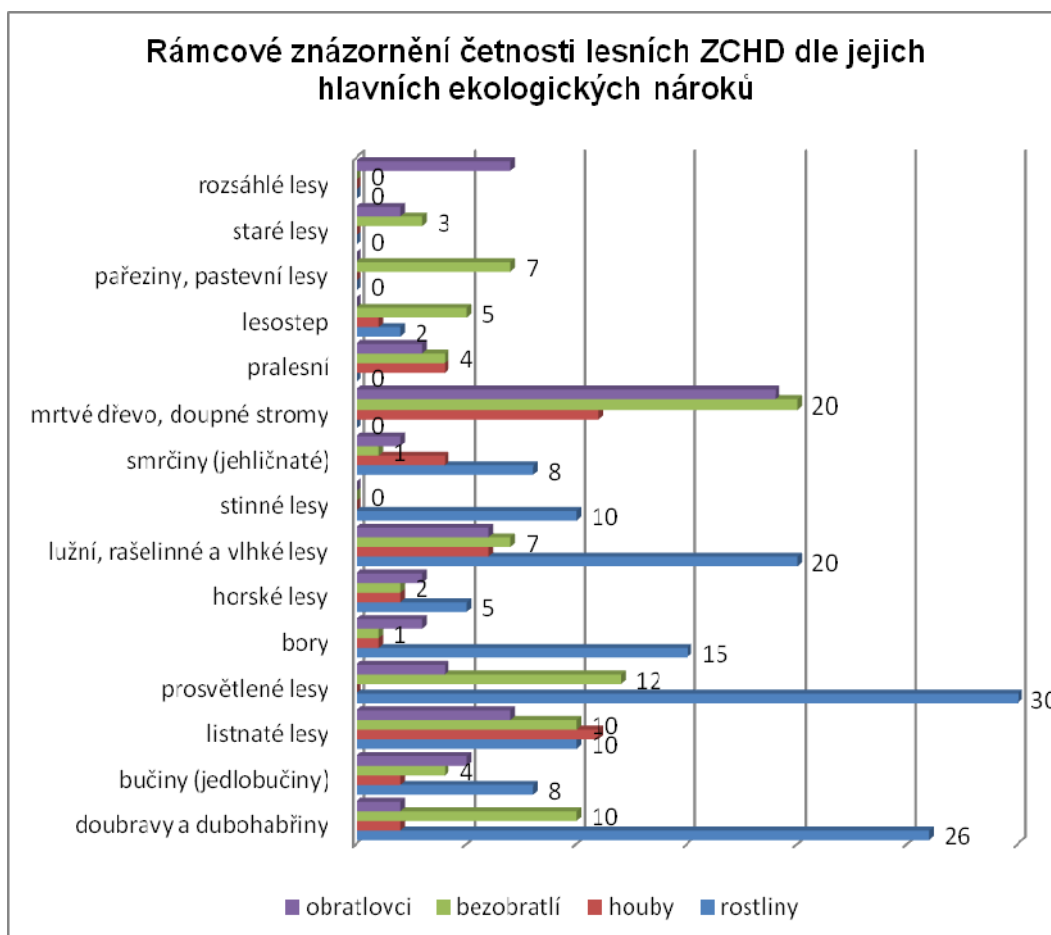

Obr. 3. Zastoupení druhů podle kategorie ohrožení

Procentické zastoupení jednotlivých skupin podsouboru lesních ZCHD v rámci skupin souboru všech ZCHD (obr. 4) naznačuje, že lesní ekosystémy jsou klíčové především pro ochranu diversity hub. I u ostatních skupin je však zastoupení relativně vysoké.

Obr. 4.

Obr. 5.

Závěr:

Aniž by byla provedena důkladná statistická analýza, lze konstatovat, že výsledky korespondují s vědeckou literaturou a potvrzují předpokládaný stav; totiž že cíle ochrany lesní biodiversity (ve smyslu zachování ohrožených druhů) by v České republice mělo cílit na doubravy, prosvětlené a vodou ovlivněné lesní ekosystémy, a dále na habitat mrtvého dřeva (stojící i ležící mrtvé dřevo, doupné stromy, staré stromy ...). Prosvětlenost lesa a přítomnost mrtvého dřeva souvisejí s režimem disturbancí a s jejich biologickým dědictvím.

Světlé lesy, zvláště pak světlé doubravy, jakož i lužní lesy, jsou klíčové pro diversitu rostlin. Mrtvé dřevo a doupné stromy jsou klíčové pro diversitu hub, bezobratlých a obratlovců (zvláště ptáků). Pro houby jsou důležité také listnaté lesy. Návrat k pařezinám či pastevním lesům (staré formy hospodaření) by podpořil obzvláště vybrané druhy bezobratlých (například motýly).

Zbývá podotknout, že jednotlivé habitaty uspokojující ekologické nároky ZCHD existují často ve vzájemné kombinaci a interakci (například disturbance v listnatém lese – prosvětlení – přítomnost mrtvého dřeva a osluněných starých stromů ...).

Mnohé otázky ochrany biodiversity a optimalizace lesnického managementu nejsou doposud dostatečně zodpovězeny. Míru chybných rozhodnutí lze minimalizovat kombinací opatření – managementovou diversitou.

5. LITERATURA

- ANGELSTAM P.K., ANUFRIEV V.M., BALCIAUSKAS L., BLAGOVIDOV A.K., BORGEGARD S.O., HODGE S.J., MAJEWSKI P., PONOMARENKO S.V., SHVARTS E.A., TISHKOV A.A. (1997): Biodiversity and sustainable forestry in European forests: How East and West can learn from each other. - *Wildlife Society Bulletin*, 25: 38-48.
- ANGELSTAM P., BREUSS M., MIKUSINSKI G. (2001): Toward the assessment of forest Biodiversity at the scale of forest management units - a European landscape perspective. - *European Forest Institute Proceedings*, 38: 59-74
- AXELSSON R., ANGELSTAM P., SVENSSON J. (2007): Natural forest and cultural woodland with continuous tree cover in Sweden: How much remains and how is it managed? - *Scandinavian Journal of Forest Research*, 22: 545-558.
- BAČE, R., SVOBODA, M. (2014). Management mrtvého dřeva v hospodářských lesích. - URL: http://home.czu.cz/storage/74451_bace_mmd_2014.pdf
- BANAS J., BUJOCZEK L., ZIEBA S., DROZD M. (2014): The effects of different types of management, functions, and characteristics of stands in Polish forests on the amount of coarse woody debris. - *European Journal of Forest Research*, 133: 1095-1107.
- BASKENT E., BASKAYA S., TERZIOGLU S. (2009): Developing and Implementing the Ecosystem Based Multiple Use Forest Management Planning Approach (ETCAP) in Turkey. - *European Forest Institute Proceedings*, 57: 97-109.
- BENEŠ J., ČÍŽEK O., DOVALA J., KONVIČKA M. (2006): Intensive game keeping, coppicing and butterflies: The story of Milovický Wood, Czech Republic. - *Forest Ecology and Management*, 237: 353-365.
- BIBER P., BORGES J., MOSHAMMER R., BARREIRO S., BOTEQUIM B., BRODRICHTOVA Y., BRUKAS V., CHIRICI G., CORDERO-DEBETS R., CORRIGAN E., ERIKSSON L., FAVERO M., GALEV E., GONZALO J., HENGEVELD G., KAVALIAUSKAS M., MARCHETTI M., MARQUES

- S., MOZGERIS G., NAVRÁTIL R., NIEUWENHUIS M., ORAZIO CH., PALIGOROV I., PETTENELLA D., SEDMÁK R., SMREČEK R., STANISLOVAITIS A., TOMÉ M., TRUBINS R., TUČEK J., VIZZARRI M., WALLIN I., PRETZSCH H., SALLNÄS O. (2015): How Sensitive Are Ecosystem Services in European Forest Landscapes to Silvicultural Treatment? - *Forests*, 6: 1666-1695.
- BOBIEC A. (2007): Spatial scale: A key to the successful multifunctional forestry. - *Quo Vadis, Forestry?* pp. 328-331.
- BOUGET CH., LASSAUCE A., JONSELL M. (2012): Effects of fuelwood harvesting on biodiversity - a review focused on the situation in Europe. - *Canadian Journal of Forest Research*, 42: 1421-1432.
- BURIANEK V. (1998): The biodiversity and forest management in the Czech Republic. - *Forestry Sciences*, 51: 405-409.
- BRUNET J., FELTON A., LINDBLADH M. (2012): From wooded pasture to timber production - Changes in a European beech (*Fagus sylvatica*) forest landscape between 1840 and 2010. - *Scandinavian Journal of Forest Research*, 27: 245-254.
- CEAUSU S., HOFMANN M., NAVARRO L., CARVER S., VERBURG P.H., PEREIRA H. (2015): Mapping opportunities and challenges for rewilding in Europe. - *Conservation Biology*, 29: 1017-1027.
- DRAG L., HAUCK D., POKLUDA P., ZIMMERANN K., ČÍŽEK L. (2011): Demography and dispersal ability of a threatened Saproxyllic beetle: A mark-recapture study of the *Rosalia longicorn* (*Rosalia alpina*). - *Plos One*, 6 (6).
- EBREGT A., HORST V.D.P. (2011): Nechte les pracovat. Prezentace na konferenci Lesník 21. století. 24.2.2011, Kašperské Hory.
- EMMER I.M., FANRA J., KOBUS A.TH., KOOIJMAN A., SEVINK J. (1998): Reversing borealization as a means to restore biodiversity in Central-European mountain forests - An example from the Krkonose Mountains, Czech Republic. - *Biodiversity and Conservation*, 7: 229-247.
- FABBIO G., MERLO M., TOSI V. (2003): Silvicultural management in maintaining biodiversity and resistance of forests in Europe - the Mediterranean region. - *Journal of Environmental Management*, 67: 67-76.
- FELTON A., LINDBLADH M., BRUNET J., FRITZ O. (2010): Replacing coniferous monocultures with mixed-species production stands: An assessment of the potential benefits for forest biodiversity in northern Europe. - *Forest Ecology and Management*, 260: 939-947.
- FELTON A., LINDBLADH M., ELMBERG J., FELTON A., ANDERSSON E., SEKERCIOGLU C.H., COLLINGHAM Y., HUNTLEY B. (2014): Projecting impacts of anthropogenic climatic change on the bird communities of southern Swedish spruce monocultures: will the species poor get poorer? - *Ornis Fennica*, 91: 1-13.
- FINCH O.D. (2005): Evaluation of mature conifer plantations as secondary habitat for epigeic forest arthropods (Coleoptera: Carabidae; Araneae). - *Forest Ecology and Management*, 204: 21-34.
- FINCH O., SZUMELDA A. (2007): Introduction of Douglas fir (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco) into Western Europe: Epigaeic arthropods in intermediate-aged pure stands in northwestern Germany. - *Forest Ecology and Management*, 242: 260-272.

- FUERSTENAU C., BADECK F.W., LASCH P., LEXER M., LINDNER M., MOHR P., SUCKOW F. (2007): Multiple-use forest management in consideration of climate change and the interests of stakeholder groups. - *European Journal of Forest Research*, 126: 225-239.
- FULLER R. (2013): Searching for biodiversity gains through woodfuel and forest management. - *Journal of Applied Ecology*, 50: 1295-1300.
- GAMBORG C., LARSEN J.B. (2003): „Back to nature“ - a sustainable future for forestry? - *Forest Ecology and Management*, 179: 559-571.
- HEDBLM M., SODERSTROM B. (2008): Woodlands across Swedish urban gradients: Status, structure and management implications. - *Landscape and Urban Planning*, 84: 62-73.
- HOFMEISTER J., HOŠEK J., BRABEC M., DVOŘÁK D., BERAN M., DECKEROVÁ H., BUREL J., KŘÍŽ M., BOROVÍČKA J., BĚLÁK J., VAŠUTOVÁ M., MALÍČEK J., PALICE Z., SYROVÁTKOVÁ L., STEINOVÁ J., ČERNAJOVÁ I., HOLÁ E., NOVOZÁMSKÁ E., ČÍŽEK L., IAREMA V., BALTAZIUK K., SVOBODA T. (2015): Value of old forest attributes related to cryptogam species richness in temperate forests: A quantitative assessment. - *Ecological Indicators*, 57: 497-504.
- HOFSTETTER L., ARLETTAZ R., BOLLMANN K., BRAUNISCH V. (2015): Interchangeable sets of complementary habitat variables allow for flexible, site-adapted wildlife habitat management in forest ecosystems. - *Basic and Applied Ecology*, 16: 420-433.
- HORÁK J., RÉBL K. (2013): The species richness of click beetles in ancient pasture woodland benefits from a high level of sun exposure. - *Journal of Insect Conservation*, 17: 307-318.
- HORÁK J., VODKA S., KOUT J., HALDA J.P., BOGUSCH P., PECH P. (2014): Biodiversity of most dead wood-dependent organisms in thermophilic temperate oak woodlands thrives on diversity of open landscape structures. - *Forest Ecology and Management*, 315: 80-85.
- HUNTER M. (1999): *Maintaining Biodiversity in Forest Ecosystems*. - Cambridge University Press.
- KAPPES H., TOPP W. (2004): Emergence of Coleoptera from deadwood in a managed broadleaved forest in central Europe. - *Biodiversity and Conservation*, 13: 1905-1924.
- KINDLMANN P., MATĚJKA K., DOLEŽAL P. (2012): *Lesy Šumavy, lýkožrout a ochrana přírody*. - Karolinum, Praha.
- KINT V. (2005): Structural development in ageing temperate Scots pine stands. - *Forest Ecology and Management*. - 214: 237-250.
- KOCH N., SKOVSGAARD J. (1999): Sustainable management of planted forests: some comparisons between Central Europe and the United States. - *New Forests*, 17: 11-22.
- KOLÁŘ F., MATĚJŮ J., LUČANOVÁ M., CHLUMSKÁ Z., ČERNÁ K., PRACH J., BALÁŽ V., FALTEISEK L. (2012): *Ochrana přírody z pohledu biologa*. - Dokořán.
- KOPECKY M., HEDL R., SZABO P. (2013): Non-random extinctions dominate plant community changes in abandoned coppices. - *Journal of Applied Ecology*, 50: 79-87.
- KRUYNS N., FRIDMAN J., GOTMARK F., SIMONSSON P., GUSTAFSSON L. (2013): Retaining trees for conservation at clearcutting has increased structural diversity in young Swedish production forests. - *Forest Ecology and Management*, 304: 312-321.

- KUULUVAINEN T. (2009): Forest Management and Biodiversity Conservation Based on Natural Ecosystem Dynamics in Northern Europe: The Complexity Challenge. - *Ambio*, 38: 309-315.
- LAFORTEZZA R., DAVIES C., SANESI G., KONIJNENDIJK C. (2013): Green Infrastructure as a tool to support spatial planning in European urban regions. - *Iforest Biogeosciences and Forestry*, 6: 102-108.
- LANGE M., TUERKE M., PASALIC E., BOCH S., HESSENMOELLER D., MUELLER J., PRATI D., SOCHER S., FISCHER M., WEISSER W., GROSSNER M. (2014): Effects of forest management on ground-dwelling beetles (Coleoptera; Carabidae, Staphylinidae) in Central Europe are mainly mediated by changes in forest structure. - *Forest Ecology and Management*, 329: 166-176.
- LAZDINIS M., ANGELSTAM P. (2005): Functionality of riparian forest ecotones in the context of former Soviet Union and Swedish forest management histories. - *Forest Policy and Economics*, 7: 321-332.
- LEHTOMAKI J., TUOMINEN S., TOIVONEN T., LEINONEN A. (2015): What Data to Use for Forest Conservation Planning? A Comparison of Coarse Open and Detailed Proprietary Forest Inventory Data in Finland. - *Plos One*, 10 (8).
- LOHMUS A., KRAUT A., ROSENVALD R. (2013): Dead wood in clearcuts of semi-natural forests in Estonia: site-type variation, degradation, and the influences of tree retention and slash harvest. - *European Journal of Forest Research*, 132: 335-349.
- MACHAR I. (2013): Restoration of the river system in the floodplain forests case study from the Czech Republic. International Multidisciplinary Scientific GeoConference Surveying Geology and Mining Ecology Management, SGEM. Code 102053: 791-795.
- MACHAR I. (2014): The coppice forest management in the ecological networks in central Europe. International Multidisciplinary Scientific GeoConference Surveying Geology and Mining Ecology Management, SGEM. 2 (3): 455-460.
- MASON F., ZAPPONI L. (2015): The forest biodiversity artery: towards forest management for saproxylic conservation. - *iForest Biogeosciences and Forestry*.
- MIKLIN J., CIZEK L. (2014): Erasing a European biodiversity hot-spot: Open woodlands, veteran trees and mature forests succumb to forestry intensification, succession, and logging in a UNESCO Biosphere Reserve. - *Journal for Nature Conservation*, 22: 35-41.
- MIKOLAS M., SVITOK M., TEJKAL M., LEITAO P., MORRISSEY R., SVOBODA M., SEEDRE M., FONTAINE J. (2015): Evaluating forest management intensity on an umbrella species: Capercaillie persistence in central Europe. - *Forest Ecology and Management*, 354: 26-34.
- MIKUSINSKI G., PRESSEY R.L., EDENIUS L., KUJALA H., MOILANEN A., NIEMELAE J., RANIUS T. (2007): Conservation planning in forest landscapes of Fennoscandia and an approach to the challenge of Countdown 2010. - *Conservation Biology*, 21: 1445-1454.
- MÜCKSTEIN P., HOLUŠA O. (2003): Composition of psocid taxocenoses (Insecta: Psocoptera) in dependence on the level of naturalness of forest ecosystems in the Žďárské vrchy hills. - *Journal of Forest Science*, 49: 208-219.
- MÜLLER J., BÜTLER R. (2010): A review of habitat thresholds for dead wood: a baseline for management recommendations in European forests. - *European Journal of Forest Research*, 129: 981-992.

- ODOR P., HEILMANN-CLAUSEN J., CHRISTENSEN M., AUDE E., VAN DORT K.W., PILTAVER A., SILLER I., VEERKAMP M.T., WALLEYN R., STANDOVAR T., VAN HEES A.F.M., KOSEC J., MATOČEC M., KRAIGHER H., GREBENC T. (2006): Diversity of dead wood inhabiting fungi and bryophytes in semi-natural beech forests in Europe. - *Biological Conservation*, 131: 58-71.
- PAILLET Y., BERGES L., HJALTEN J., ODOR P., AVON C., BERNHARDT-ROEMERMANN M., BIJLSMA R.-J., DE BRUYN L., FUHR M., GRANDIN U., KANKA R., LUNDIN L., LUQUE S., MAGURA T., MATESANZ S., MÉSZÁROS I., SEBASTIA M.T., SCHMIDT W., STANDOVÁR T., TÓTHMÉRÉSZ B., UOTILA A., VALLADARES F., VELLAK K., VIRTANEN R. (2010): Biodiversity Differences between Managed and Unmanaged Forests: Meta-Analysis of Species Richness in Europe. - *Conservation Biology*, 24: 101-112.
- PARMAIN G., BOUGET C., MUELLER J., HORAK J., GOSSNER M.M., LACHAT T., ISACSSON G. (2015): Can rove beetles (Staphylinidae) be excluded in studies focusing on saproxylic beetles in central European beech forests? - *Bulletin of Entomological Research*, 105: 101-109.
- PARVIAINEN J., FRANK G. (2003): Europe approaches-harmonising the definitions for international comparison and forest policy making. - *Journal of Environmental Management*, 67: 27-36.
- PILAS I., PLANINSEK S. (2011): The reconstruction of the water regime in lowland forests in support of sustainable management. - *Sumarski list*, 135: 138-148.
- PIUSSI P., FARRELL E.P. (2000): Interactions between society and forest ecosystems: challenges for the near future. - *Forest Ecology and Management*, 132: 21-28.
- PLIENINGER T., HARTEL T., MARTIN-LOPEZ B., BEAUFOY G., BERGMEIER E., KIRBY K., JESUS MONTERO M., MORENO G., OTEROS-ROZAS E., VAN UYTVANCK J. (2015): Wood-pastures of Europe: Geographic coverage, social-ecological values, conservation management, and policy implications. - *Biological Conservation*, 190: 70-79.
- PODRÁZSKÝ V., MARTINÍK A., MATĚJKA K., VIEWEGH J. (2014): Effects of Douglas-fir (*Pseudotsuga menziesii* [Mirb.] Franco) on understorey layer species diversity in managed forests. - *Journal of Forest Science*, 60: 263-271.
- POLENO Z., VACEK S. et al. (2007): *Ekologické základy pěstování lesů*. Lesnická práce, s.r.o., Kostelec nad Černými lesy.
- PRIEDITIS N. (1999): Status of wetland forests and their structural richness in Latvia. - *Environmental Conservation*, 26: 332-346.
- PRIEDITIS N. (2002): Evaluation frameworks and conservation system of Latvian forests. - *Biodiversity and Conservation*, 11: 1361-1375.
- RANIUS T., FAHRIG L. (2006): Targets for maintenance of dead wood for biodiversity conservation based on extinction thresholds. - *Scandinavian Journal of Forest Research*, 21: 201-208.
- ROBERGE J.M., ANGELSTAM P. (2004): Usefulness of the Umbrella Species Concept as a Conservation Tool. - *Conservation Biology*, 18: 76-85.
- ROBERGE J. M., ANGELSTAM P. (2006): Indicator species among resident forest birds - A cross-regional evaluation in northern Europe. - *Biological Conservation*, 130: 134-147.

- ROBERGE J.M., ANGELSTAM P., VILLARD M.A. (2008): Specialised woodpeckers and naturalness in hemiboreal forests - Deriving quantitative targets for conservation planning. - *Biological Conservation*, 141: 997-1012.
- RODRIGUEZ A., KOUKI J. (2015): Forest management enhances pollination services for dominant *Vaccinium* shrubs in boreal pine-dominated forests. - *Forest Ecology and Management*, 350: 1-12.
- SANTANGELI A., HANSKI I., MAKELA H. (2013): Integrating multi-source forest inventory and animal survey data to assess nationwide distribution and habitat correlates of the Siberian flying squirrel. - *Biological Conservation*, 157: 31-38.
- SANTANGELI A., HOGMANDER J., LAAKSONEN T. (2013): Returning white-tailed eagles breed as successfully in landscapes under intensive forestry regimes as in protected areas. - *Animal Conservation*, 16: 500-508.
- SANTANGELI A., LEHTORANTA H., LAAKSONEN T. (2012): Successful voluntary conservation of raptor nests under intensive forestry pressure in a boreal landscape. - *Animal Conservation*, 15: 571-578.
- SANTANGELI A., WISTBACKA R., HANSKI I., LAAKSONEN T. (2013): Ineffective enforced legislation for nature conservation: A case study with Siberian flying squirrel and forestry in a boreal landscape. - *Biological Conservation*, 157: 237-244.
- SEIBOLD S., BRANDL R., BUSE J., HOTHORN T., SCHMIDL J., THORN S., MUELLER J. (2015): Association of extinction risk of saproxylic beetles with ecological degradation of forests in Europe. - *Conservation Biology*, 29: 382-390.
- SCHAEUBLIN S., BOLLMANN K. (2011): Winter habitat selection and conservation of Hazel Grouse (*Bonasa bonasia*) in mountain forests. - *Journal of Ornithology*, 152: 179-192.
- SCHMIEDINGER A., KREYLING J., STEINBAUER M., MACDONALD S., JENTSCH A., BEIERKUHNLIN C. (2012): A continental comparison indicates long-term effects of forest management on understory diversity in coniferous forests. - *Canadian Journal of Forest Research*, 42: 1239-1252.
- SCHOU E., JACOBSEN J.B., KRISTENSEN K.L. (2012): An economic evaluation of strategies for transforming even-aged into near-natural forestry in a conifer-dominated forest in Denmark. - *Forest Policy and Economics*, 20: 89-98.
- SCHULDT A., SCHERER-LORENZEN M. (2014): Non-native tree species (*Pseudotsuga menziesii*) strongly decreases predator biomass and abundance in mixed-species plantations of a tree diversity experiment. - *Forest Ecology and Management*, 327: 10-17.
- SCHULZE E.D., BOURIAUD O., WAELDCHEN J., EISENHAEUER N., WALENTOWSKI H., SEELE C., HEINZE E., PRUSCHITZKI U., DANILA G., MARIN G. (2014): Ungulate browsing causes species loss in deciduous forests independent of community dynamics and silvicultural management in Central and Southeastern Europe. - *Annals of Forest Research*, 57: 267-288.
- SITZIA T., CAMPAGNARO T., GATTI E., SOMMACAL M., KOTZE D.J. (2015): Wildlife conservation through forestry abandonment: responses of beetle communities to habitat change in the Eastern Alps. - *European Journal of Forest Research*, 134: 511-524.
- SODERBERG CH., ECKERBERG K. (2013): Rising policy conflicts in Europe over bioenergy and forestry. - *Forest Policy and Economics*, 33: 112-119.

- SPIECKER H. (2003): Silvicultural management in maintaining biodiversity and resistance of forests in Europe-temperate zone. - *Journal of Environmental Management*, 67: 55-65.
- STANTURF J.A., MADSEN P. (2002): Restoration concepts for temperate and boreal forests of North America and Western Europe. - *Plant Biosystems*, 136: 143-158.
- SUTER W., GRAF R.F. (2002): Capercaillie (*Tetrao urogallus*) and avian biodiversity: Testing the umbrella-species concept. - *Conservation Biology*, 16: 778-788.
- SVOBODA D., PEKSA O., VESELÁ J. (2010): Epiphytic lichen diversity in central European oak forests: Assessment of the effects of natural environmental factors and human influences. - *Environmental Pollution*, 158: 812-819.
- SZYMURA T., SZYMURA M., PIETRZAK M. (2014): Influence of land relief and soil properties on stand structure of overgrown oak forests of coppice origin with *Sorbus torminalis*. - *Dendrobiology*, 71: 49-58.
- ŠAMONIL P., VAŠÍČKOVÁ I., DANĚK P., JANÍK D., ADAM D. (2014): Disturbances can control fine-scale pedodiversity in old-growth forests: Is the soil evolution theory disturbed as well? - *Biogeosciences*, 11: 5889-5905.
- ŠANTRŮČKOVÁ M., DOSTÁLEK J., DEMKOVÁ K. (2015): Assessing long-term spatial changes of natural habitats using old maps and archival sources: a case study from Central Europe. - *Biodiversity and Conservation*, 24: 1899-1916.
- ŠEBEK P., BAČE R., BARTOŠ M., BENEŠ J., CHLUMSKÁ Z., DOLEŽAL J., DVORSKÝ M., KOVÁŘ J., MACHAČ O., MIKÁTOVÁ B., PERLÍK M., PLÁTEK M., POLÁKOVÁ S., ŠKORPÍK M., STEJSKAL R., SVOBODA M., TRNKA F., VLAŠÍN M., ZAPLETAL M., ČÍŽEK L. (2015): Does a minimal intervention approach threaten the biodiversity of protected areas? A multi-taxa short-term response to intervention in temperate oak-dominated forests. - *Forest Ecology and Management*, 358: 80-89.
- TOIVANEN T., HEIKKILÄ T., KOIVULA M. (2014): Emulating natural disturbances in boreal Norway spruce forests: Effects on ground beetles (Coleoptera, Carabidae). - *Forest Ecology and Management*, 314: 64-74.
- VEEN P., FANTA J., RAEV I., BIRIS I., DE SMIDT J., MAES B. (2010): Virgin forests in Romania and Bulgaria: results of two national inventory projects and their implications for protection. - *Biodiversity and Conservation*, 19: 1805-1819.
- VILD O., ROLECEK J., HEDL R., KOPECKY M., UTINEK D. (2013): Experimental restoration of coppice-with-standards: Response of understorey vegetation from the conservation perspective. - *Forest Ecology and Management*, 310: 234-241.
- VODKA T., ČÍŽEK L. (2013): The effects of edge-interior and understorey-canopy gradients on the distribution of saproxylic beetles in a temperate lowland forest. - *Forest Ecology and Management*, 304: 33-41.
- VODKA S., KONVICKA M., CIZEK L. (2009): Habitat preferences of oak-feeding xylophagous beetles in a temperate woodland: implications for forest history and management. - *Journal of Insect Conservation*, 13: 553-562.
- WIDERBERG M., RANIUS T., DROBYSHEV I., NILSSON U., LINDBLADH M. (2012) Increased openness around retained oaks increases species richness of saproxylic beetles. - *Biodiversity and Conservation*, 21: 3035-3059.
- WULF M. (2003): Forest policy in the EU and its influence on the plant diversity of woodlands. - *Journal of Environmental Management*, 67: 15-25.

YLISIRNIO A., PENTTILA R., BERGLUND H., HALLIKAINEN V., ISAEVA L., KAUKANEN H., KOIVULA M., MIKKOLA K. (2012): Dead wood and polypore diversity in natural post-fire succession forests and managed stands - Lessons for biodiversity management in boreal forests. - Forest Ecology and Management, 286: 16-27.

ZELLWEGER F., BRAUNISCH V., BALTENSWEILER A., BOLLMANN K. (2013): Remotely sensed forest structural complexity predicts multi species occurrence at the landscape scale. - Forest Ecology and Management, 307: 303-312.

<http://chm.nature.cz>

<http://www.biolib.cz>

<http://www.botany.cz>

<http://www.myko.cz>

<http://www.ochranaprirody.cz>

<http://www.priroda.cz>

<https://www.beck-online.cz>